Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie
Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

CELEBES / SULAWESI

194 [Johan Michiel Aubert, ca./c. 1748]:
D' Ingang van het / Liangbatorang / gelijk men die aan de West zijde / ziet.
The Entrance of the / Liangbatorang [cave] / as seen from the West / side.

194 [Johan Michiel Aubert, ca./c. 1748]:
De groote Spelonk na het Oost ziende. / De groote Spelonk na het West ziende.
The great Cave looking towards the East. / The great Cave looking towards the West.

195 [Johan Michiel Aubert, ca./c. 1748]:
De uitgang van het / Liangbatorang / Aan d' Oost zijde.
The exit of the / Liangbatorang [cave] / On the East side.

195 [Anoniem / Anonymous, ca./c. 1776]:
[Plattegrond van Gowa].
[Plan of Gowa].

196 [Anoniem / Anonymous, ca./c. 1715]:
Caarte / van 't Landschap / Bonthijn, / beginnende van d' rivier / Tino Oostwaarts tot / aen d'rivier Callams / san en vervolgens land / waars tot op den top van de Groote / bergh Bawocrain, / Anders bergh van / Bonthijn / Genaamt.
Map / of the District of / Bonthain, / beginning from the river / Tino towards the East to /the river Callam / san and then inland to the top of the Great / mountain Bawocrain, / Also called / the mountain of Bonthain.

197 [Johan Michiel Aubert, ca./c. 1750]:
[Gezichten op Bonthain aan de zuidwestkust van Celebes].
[Views of Bonthain on the south-west coast of Celebes].

197 [Johan Michiel Aubert of/or Joan Gideon Loten], 1749:
Het hooge Land van Sagen, op Celebes als men 2½ Enge. mylen omtrent uyt de wal is.
The high Land of Sagen, on Celebes [as seen] when one is about 2½ English miles from the shore.

198 [Anoniem / Anonymous], 1779:
[Gezicht op de zuidwesthoek van Celebes, van Makassar tot de berg van Bonthain].
[View of the south-west point of Celebes, from Macassar to the mountain of Bonthain].

199 [Anoniem / Anonymous, 1700-1750]:
[Kaart van de eilanden Boeton en Moena].
[Chart of the islands of Boeton and Moena].

199 [Anoniem / Anonymous, 1700-1750]:
[Kaart van de eilanden Boeton en Moena].
[Chart of the islands of Boeton and Moena].

200 [Johannes Vingboons, 1665-1670]:
Pascaert van de straet Bouton. / Aen de oostcust van Celebes, met al hare Eijlanden, Clippen / en Droochten, Rudsen en Bancken [...].
Chart of the Boeton Strait. / on the east coast of Celebes, with all its Islands, Cliffs / and Shoals, Rocks and Banks [...].

201 [Johannes Nessel, ca./c. 1656]:
Bouton.
Boeton.

202-203 [Jan van der Wall], anno 1685:
[Kaart van de zuidoostkust van Celebes].
[Chart of the south-east coast of Celebes].

203 [Jan Theunis Busscher], 1835:
Nieuwe Kaart / van / het oostelijkste gedeelte / van het Eiland / Celebes / strekkende van Straat / Saleijer tot de Baai / van / Gorontalo.
New Chart / of / the easternmost part / of the Island / of Celebes / from the Salajar / Strait to / Gorontalo Bay.

204 [Anoniem / Anonymous, ca./c. 1655]:
Afbeelding van 'T Land. / En de Rheede van Tambocco.
Depiction of The Land. / And the Roads of Tamboekoe [Boengkoe].

Deel 3 / Part 3

204 Pieter Lijn en Jacob Cloek, [1698]:
Land En Zee Caartie / vant Eijland Oubij, ende Daar / Om her leggende Eijlanden [...].
Land And Sea Chart / of the Island of Obi, and the / Surrounding Islands [...].

205 [Anoniem / Anonymous, ca./c. 1700]:
[Kaart van Obi en omliggende eilanden].
[Chart of Obi and surrounding islands].

206 [Jan van der Wall, ca./c. 1682]:
De Baij van Talijabo Leggende aende / noort Zijde van tEijlant Xulla Talijabo.
Taliaboe Bay Situated on the / north Side of the Island of Soela Taliaboe.

206 [Anoniem / Anonymous, 1680-1700]:
[Plan van het Fort Klaverblad / De Verwachting op Soela Besi].
[Plan of Fort Klaverblad / De Verwachting on Soela Besi].

207 [Jan van der Wall], 1682:
De Bocht van Tomine Beseilt met de Hoeker de Brandtgans, Anno 1682.
The Bight of Tomini Explored in the Hooker the Brandtgans, Anno 1682.

208 Jan van der Wall, 1682:
De haven van het Eijlant groot togija leggende aan de / zuijt zijde vant Eylant bezeijlt met de hoecker / de Brant gans.
The harbour of the Island of Greater Togian situated on the / south side of the Island explored in the hooker / the Brantgans.

208 Matthijs Plazier, 1730:
Caartie Van Het Eijnde der Tominise Bogt [...].
Chart Of The End of the Bight of Tomini [...].

209 [Anoniem / Anonymous, 1675-1700]:
[Kaart van Noord-Celebes tot Mindanao].
[Chart of North Celebes to Mindanao].

210-211 Hendr: van der burgh, [1705-1709]:
[Kaart van Noord-Celebes en de noordelijke Molukken].
[Chart of North Celebes and the northern Moluccas].

212 H.M., 1679:
[Kaart van de Minahasa] / Tondano.
[Map of the Minahasa] / Tondano.

213 H. Moor, 1801:
Goenong Tella River, / on the North East End of / Celebes. / with four Wiews of the Entrance.
Gorontalo-rivier, / op de Noordoostpunt van Celebes. / met vier Aanzichten van de Monding.

213 [Anoniem / Anonymous, ca./c. 1700]:
[Kaart van de Talaud-eilanden].
[Chart of the Talaud Islands].

214 [Anoniem / Anonymous, 1677]:
Vertooningh van Chiauw.
View of Siaoe.

214 [Anoniem / Anonymous, 1677]:
Vertooning van Tarrona.
View of Tahoena / Sangihe.

214 [Crijn Hendricxz de Ratte, 1680]:
[De Bhaij van Taroena].
[Tahoena / Sangihe Bay].

215 [Anoniem / Anonymous, 1680]:
[Gezicht op Sawang en Matane].
[View of Sawang and Matane].

215 [Crijn Hendricxz de Ratte, 1680]:
[Kaart van de klippen aan de noordkust van Sangihe].
[Chart of the cliffs at the north coast of Sangihe].

III Indische Archipel en Oceanië / Malay Archipelago and Oceania

blad 194 onder / sheet 194 below:

Nationaal Archief, 4.MIKO W11.

[Johan Michiel Aubert, ca./c. 1748] :

De groote Spelonk na het Oost ziende. / De groote Spelonk na het West ziende.

The great Cave looking towards the East. / The great Cave looking towards the West.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd,
48 x 70 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 48 x 70 cm.

blad 194 boven / sheet 194 above:

Nationaal Archief, 4.MIKO W8.

[Johan Michiel Aubert, ca./c. 1748] :

D' Ingang van het / Liangbatorang / gelijk men die aan de West zijde / ziet.

The Entrance of the / Liangbatorang [cave] / as seen from the West / side.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd,
48 x 70 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 48 x 70 cm.

[rechtsonder] een aantekening door J.G. Loten :
[lower right] a note by J.G. Loten :

The Entrance of the Spelunc A as marked in the following drawing, both done upon the List.

blad 195 boven / sheet 195 above:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-00-3231.

[Johan Michiel Aubert, ca./c. 1748] :

De uitgang van het / Liangbatorang / Aan d' Oost zijde.

The exit of the / Liangbatorang [cave] / On the East side.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 69,5 x 44,5 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 69.5 x 44.5 cm.

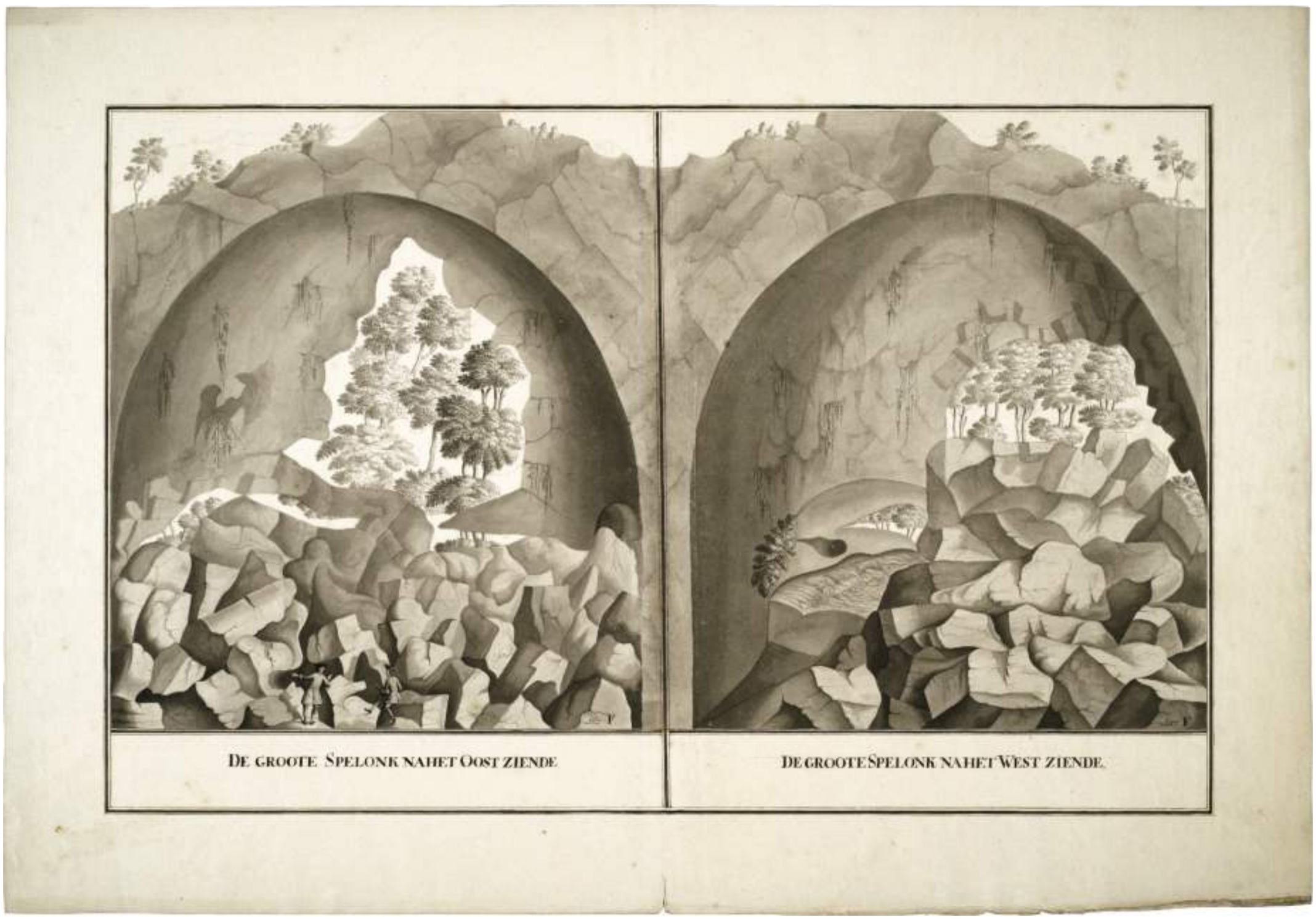

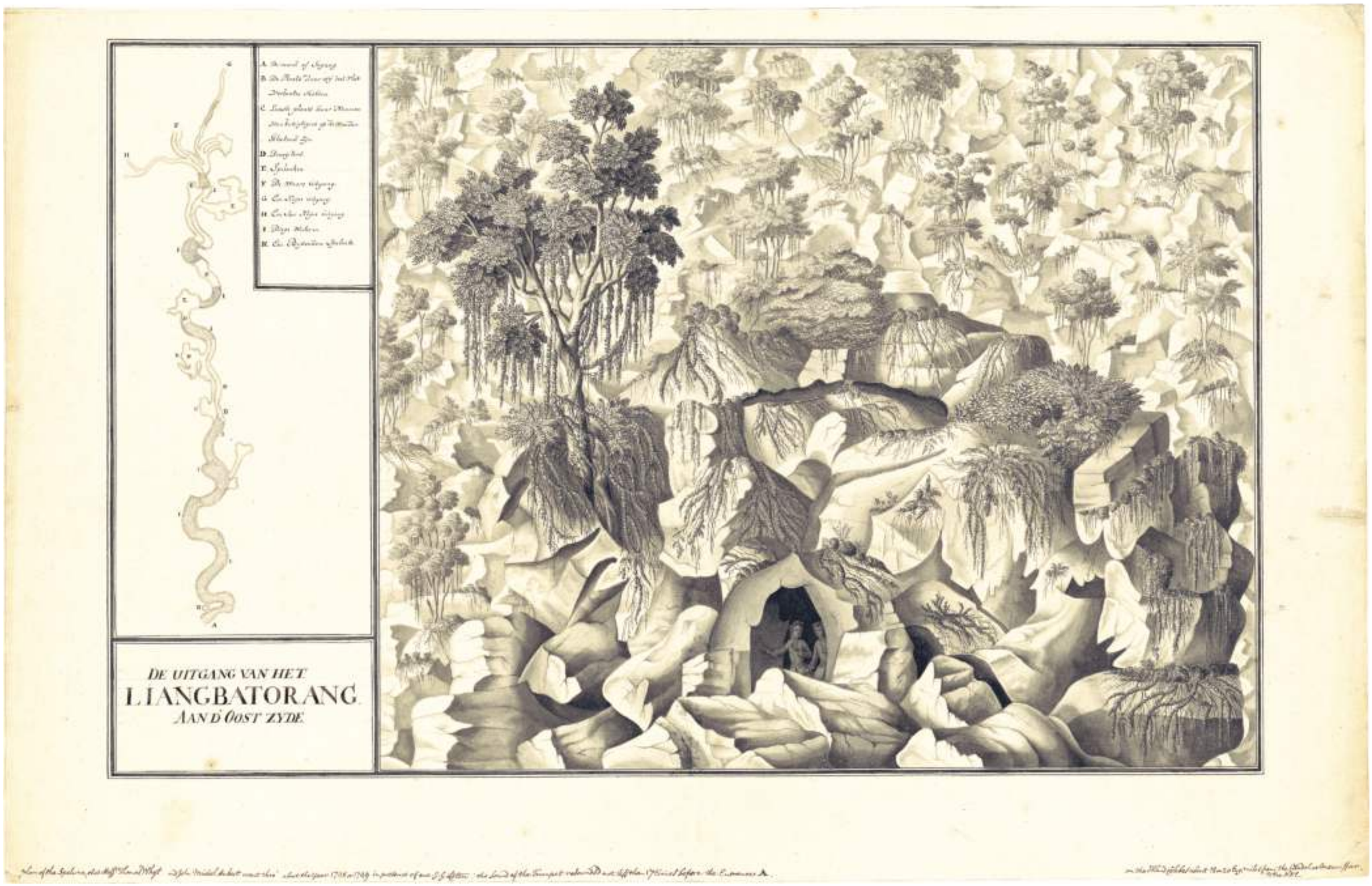

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de letters A t/m K :
Explanations: [upper left] a key to the letters A to K :

A. De mond of Ingang.
B. De Plaats daar wij het vlot / verlaaten Hebben.
C. Laaste plaats daar Naamen / van bezigtigers op de Wanden / Geteekend zijn.
D. Droogtens.
E. Spelonken.
F. De Waare uitgang.
G. Een Klijne uitgang.
H. Een seer Klijne uitgang.
I. Diepe wateren.
K. Een Bijsondere Spelonk.

[linksonder] een aantekening door J.G. Loten :
[lower left] a note by J.G. Loten :

Plan of the Spelunc, that Mess:rs Thomas Whyt and John Michel Aubert went thro' about the Year 1748 or 1749 in presence of me J.G. Loten; the sound of the Trumpet resounded not less than 17 times before the Entrance A.

blad 195 onder / sheet 195 below:

Nationaal Archief, 4.VMF 849.16

[Anoniem, ca. 1776] :
[Anonymous, c. 1776] :

[Plattegrond van Gowa].

[Plan of Gowa].

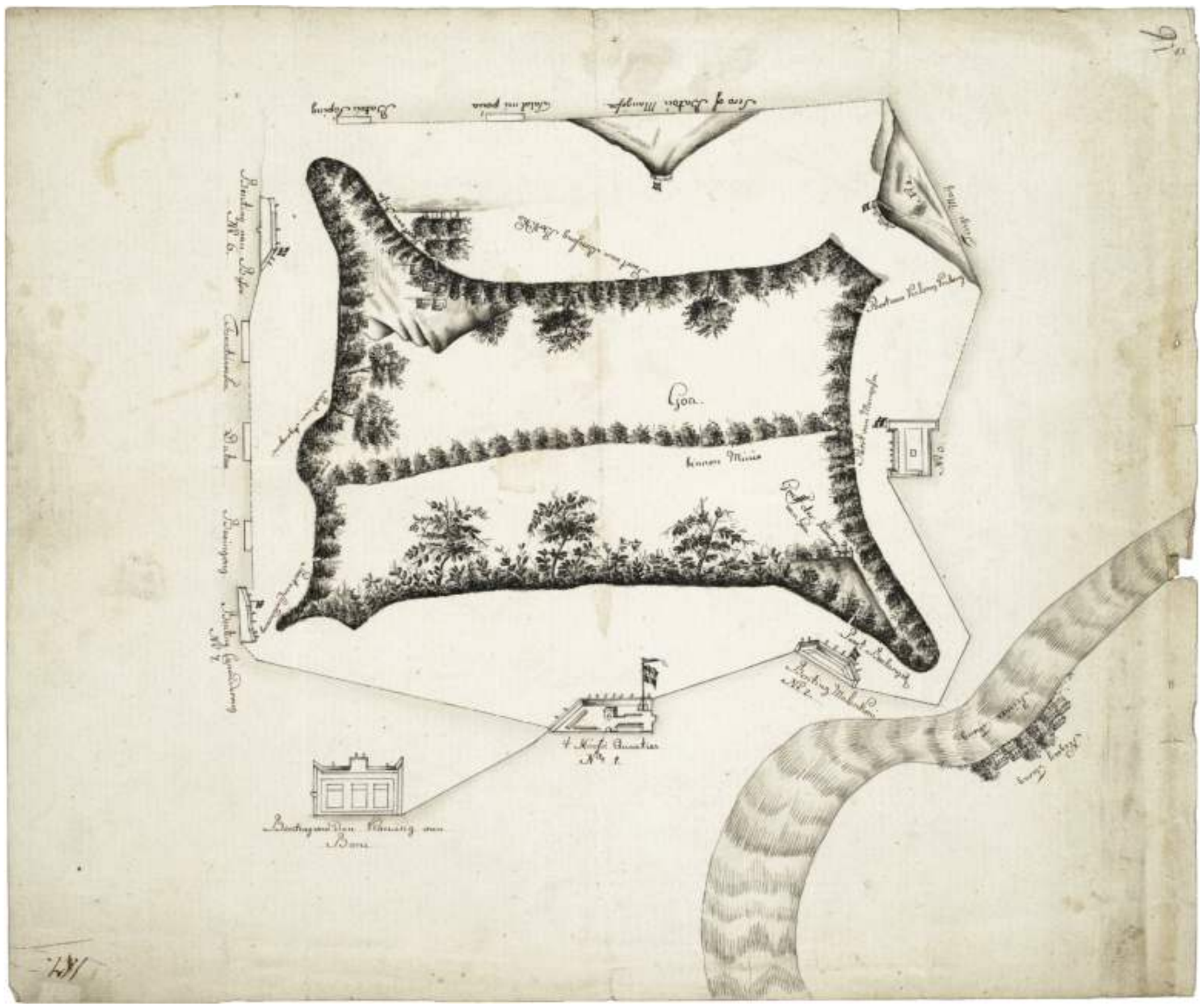

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, 34 x 40 cm.
1 map : ms on paper, 34 x 40 cm.

Oriëntatie: onbekend.
Orientation: unknown.

Gowa (Goa). Na de definitieve verovering van Makassar in 1669 werd de sultan gedwongen het zogenoemde 'Koningskasteel' van Makassar, dus de vorstelijke residentie Samboepo met de omringende versterkte stad, op te geven en zijn hofhouding te verplaatsen naar Gowa of Goa, zo'n acht kilometer landinwaarts bij het tegenwoordige Soenggoeminasa. Deze oude hofplaats van het gelijknamige vorstendom, dat oorspronkelijk tezamen met Tello het sultanaat Makassar vormde, bleef nadien tot in het laatst van de koloniale tijd onder Nederlands oppergezag de residentie van de Gowase vorsten. In 1739 werd Gowa door Bone onder de voet gelopen en moest de vorst bij gouverneur Smout in Makassar om onderdak en hulp verzoeken, hetgeen toen zelfs op een korte belegering van Kasteel Rotterdam door de Boniërs uitliep. Na een korte strijd werden de aanvallers echter door compagniestroepen verslagen en kon de vorst van Gowa in zijn ambt worden hersteld. Het jaar daarop zette Smout zijn grote campagne tegen de vorstendommen aan de noordoostkust van Zuid-Celebes in, die is weergegeven in de kaart op blad 166. De hier gereproduceerde kaart heeft waarschijnlijk te maken met een vergelijkbare episode in 1776, toen de Gowase vorst door een opstandige hofpartij werd verdreven en de Compagnie opnieuw gewapenderhand ingreep om haar vazal weer op de troon te plaatsen. Over de maker en de specifieke aanleiding tot de vervaardiging van de kaart is verder niets bekend.

Gowa (Goa). After the final conquest of Macassar in 1669, the Sultan was forced to give up the so-called 'Royal Castle' of Macassar, that is, the royal residence of Sambupo with the surrounding fortified town, and remove his household to Gowa or Goa, about eight kilometres inland, at the present Sungguminasa. This old court centre of the principality of the same name, that originally formed the Sultanate of Macassar together with Tello, then remained the residence of the princes of Gowa up to the end of Dutch colonial rule. In 1739 Gowa was overrun by Bone and the ruler had to go to Governor Smout in Macassar to request shelter and help, which then resulted in a short siege of Rotterdam Castle by the Bone army. However, after a brief fight the attackers were driven off by Company troops and the prince of Gowa could be restored. The next year Smout commenced his great campaign against the principalities on the north-east coast of South Celebes, which is shown on the map on sheet 166. The map reproduced here probably relates to a comparable episode in 1776, when the prince of Gowa was driven out by a rebellious court faction and the Company once more intervened by force of arms and put its vassal on the throne again. Nothing more is known about the maker and the specific reason for making the map.

196

blad / sheet 196:

Nationaal Archief, 4.VEL 1302.

[Anoniem, ca. 1715] :
[Anonymous, c. 1715] :

Caarte / van 't Landschap / Bonthijn, / beginnende van d' rivier / Tino Oostwaarts tot / aen d'rivier Callams / san en vervolgens land / waars tot op den top van de Groote / bergh Bawocrain, / Anders bergh van / Bonthijn / Genaamt.

Map / of the District of / Bonthain, / beginning from the river / Tino towards the East to /the river Callam / san and then inland to the top of the Great / mountain Bawocrain, / Also called / the mountain of Bonthain.

Schaalstok van 1000 Rijnlandz Roeden = [ca. 1 : 24.600].
Scale-bar of *1000 Rijnlandz Roeden* = [approximately 1 : 24,600].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52 x 101,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52 x 101.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de cijfers 1 t/m 23 :
Explanations: [upper left] a key to the numbers 1 to 23 :

Naamen der Negorijen
N 1. Bontheijn
N 2. Baroegaya.
N 3. Tanatenga.
N 4. Saliki.
N 5. Macoangin.
N 6. Tino bonthijn
N 7. Tino toenatta.
N 8. Passoronij.
N 9. Lasepongh.
N 10. Turacassij.
N 11. Tupanijva.
N 12. Bjankeke.
N 13. Rappora.
N 14. Siamba lawe.
N 15. Brambalawe.
N 16. Ganka rankke.
N 17. Siampaga.
N 18. Tanarottoe.
N 19. Woncko.
N 20. Mamampangh.
N 21. Sinoa.
N 22. Moroija.
N 23. Den bergh bawo caraing.
L:ra A. 'S Comp:s Waghthuijs.

Bonthain (Bantaeng). Deze kaart van het gewest Bonthain op de zuidkust van Zuid-Celebes liet Joannes Philippus Sipman, gouverneur van Makassar van 1713 tot 1723, in 1715 maken ter illustratie van zijn rapportage aan de Hoge Regering over de stand van zaken in zijn bestuursgebied. Ook werden twee plattegronden van Kasteel Rotterdam meegestuurd met voorstellen voor verdere bebouwing, die echter niet bewaard zijn gebleven. Het wachthuis van de Compagnie is afgebeeld bij de letter A, aan de kust links van het midden.

Bantaeng (Bonthain). Joannes Philippus Sipman, Governor of Macassar from 1713 to 1723, had this map of the district of Bonthain on the south coast of South Celebes made in 1715, to illustrate his report to the High Government on the state of affairs in his area of administration. Two ground-plans of Rotterdam Castle were also sent, with proposals for further building, but these have not been preserved. The watchhouse of the Company is depicted next to the letter A, on the coast to the left of the centre.

blad 197 boven / sheet 197 above:

Nationaal Archief, 4.MIKO W21.

[Johan Michiel Aubert, ca./c. 1750] :

[Gezichten op Bonthain aan de zuidwestkust van Celebes].

[Views of Bonthain on the south-west coast of Celebes].

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 49 x 70 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 49 x 70 cm.

Verklaringen: [linksboven] een aantekening :
Explanations: [upper left] a note :

Gezicht van Celebes ZW kust wanneer men na de Laert is.

blad 197 onder / sheet 197 below:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-00-3240.

[Johan Michiel Aubert of/or Joan Gideon Loten], 1749 :

Het hooge Land van Sagen, op Celebes als men 2½ Enge. mylen omtrent uyt de wal is.

The high Land of Sagen, on Celebes [as seen] when one is about 2½ English miles from the shore.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 13,5 x 25 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 13.5 x 25 cm.

Met het 'hooge Land van Sagen' bedoelde Aubert c.q. Loten waarschijnlijk de bergrug langs de noordoostkust van de Golf van Mandar, noordelijk van het laaggelegen mondingsgebied van de Sadang-rivier in Zuid-Celebes. De tekening toont helaas te weinig specifieke topografische bijzonderheden om de locatie precies te kunnen duiden.

With the 'high Land of Sagen', Aubert, or possibly Loten, probably meant the ridge along the north-east coast of the Gulf of Mandar, to the north of the low-lying area at the mouth of the Sadang River in South Celebes. Unfortunately the drawing shows too few topographical details to be able to determine the precise location.

Het hooge Land van Lagery op Celebes, alsmede 2½ Engl. mylen omtrent uyt de wal is. 1749.

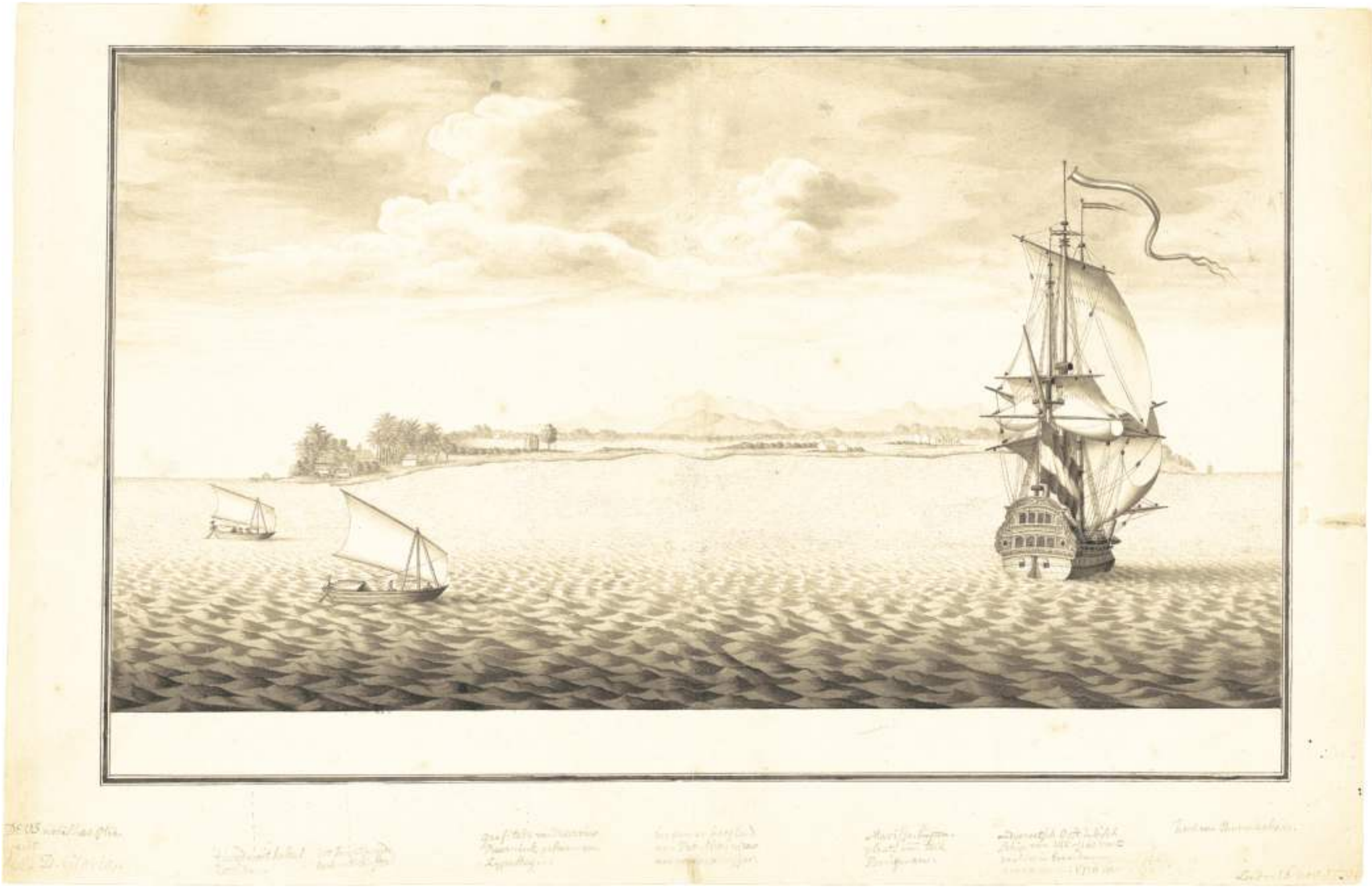

blad / sheet 198:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-00-3235.

[Anoniem], 1779 :
[Anonymous], 1779 :

[Gezicht op de zuidwesthoek van Celebes, van Makassar tot de berg van Bonthain].

[View of the south-west point of Celebes, from Macassar to the mountain of Bonthain].

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 37 x 59,5 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 37 x 59.5 cm.

Verklaringen: [onder] aantekeningen door J.G. Loten :
Explanations: [below] notes by J.G. Loten :

Deus nobis hac Otia / fecit. S.D. Gloria.
'T Hoofd voor't kasteel Rotterdam.
Het torentje op de kerk int Kasteel.
Grafstede van Mevrouw Beernink geboren van Zijpesteijn.
Bergen en hoogland van Bonthain, zeer ver van Macassar.
Marisso, buijten plaats van tolk Brugman.
Ouderwetsch Oost Indisch schip van 145 of 160 voet zoals die bouwden circa anno 1710. Hoek van Pannakokan.

London 16. nov. 1779.

Deze laatste en als meest recent gedateerde topografische tekening van Zuid-Celebes uit de collectie van gouverneur Joan Gideon Loten geeft een blik op Makassar en zijn achterland op wat grotere afstand vanuit zee. Waarschijnlijk betreft het hier een tekening van Johan Michiel Aubert van omstreeks 1750 die in 1779 in Londen door Joan Gideon Loten van een bijschrift werd voorzien.

This last and most recently dated topographical drawing of South Celebes from the collection of Governor Joan Gideon Loten gives a view of Macassar and its hinterland from a somewhat greater distance from the sea. We probably have here a drawing by Johan Michiel Aubert from about 1750, which Joan Gideon Loten provided with a caption in London in 1779.

blad 199 boven / sheet 199 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 468.

[Anoniem, 1700-1750] :
[Anonymous, 1700-1750] :

[Kaart van de eilanden Boeton en Moena].

[Chart of the islands of Boeton and Moena].

Schaalstok van 4 Duijtsche Mylen 15 voor een Graadt = [ca. 1 : 165.400].
Scale-bar of *4 Duijtsche Mylen 15 voor een Graadt* = [approximately 1 : 165,400].

1 kaart : ms op papier, 51,5 x 73 cm.
1 map : ms on paper, 51.5 x 73 cm.

Oriëntatie: het noorden is links
Orientation: north is left.

Boeton/Boetoeng (Buton/Butung) en Moena (Muna), oostkust van Celebes. Sinds 1612 onderhielden de vorsten van Boeton (Boetoeng) en de Compagnie wisselende maar over het algemeen goede relaties, aanvankelijk vooral om een gezamenlijk front te kunnen bieden tegen Makassar. Deze overzichtskaart van het vorstendom en het vrijwel identieke exemplaar daaronder tonen in de eerste helft van de achttiende eeuw twee Nederlandse vestigingen, in 'de Stadt Bouton' (Baoebaoe) en op het tegenovergelegen en aan Boeton onderhorige eiland Moena. De bladen 199 t/m 208 besteden aandacht aan de Nederlandse cartografie uit de compagniestijd van Boeton, Moena en de verdere oostkust van Celebes tot de Golf van Tomini.

Buton/Butung (Boeton/Boetoeng) and Muna (Moena), east coast of Celebes. From 1612 the princes of Buton (Butung) and the Company maintained variable but in general good relations, initially mainly in order to form a united front against Macassar. This general map of the principality and the almost identical example below it show two Dutch settlements in the first half of the eighteenth century, in *de Stadt Bouton* (the Town of Bouton, Baubau) and on the island of Muna, lying opposite and subject to Buton. Sheets 199 to 208 focus on Dutch cartography from the time of the Company relating to Buton, Muna and the remaining east coast of Celebes up to the Gulf of Tomini.

blad 199 onder / sheet 199 below:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 006-15-032.

[Anoniem, 1700-1750] :
[Anonymous, 1700-1750] :

[Kaart van de eilanden Boeton en Moena].

[Chart of the islands of Boeton and Moena].

Schaalstok van 7 Duijtsche Mijlen 15 voor 1 graat = [ca. 1 : 370.000].
Scale-bar of *7 Duijtsche Mijlen 15 voor een graat* = [approximately 1 : 370,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 72 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 72 cm.

Oriëntatie: het noorden is links
Orientation: north is left.

Boulon
Celebes
Cabyna

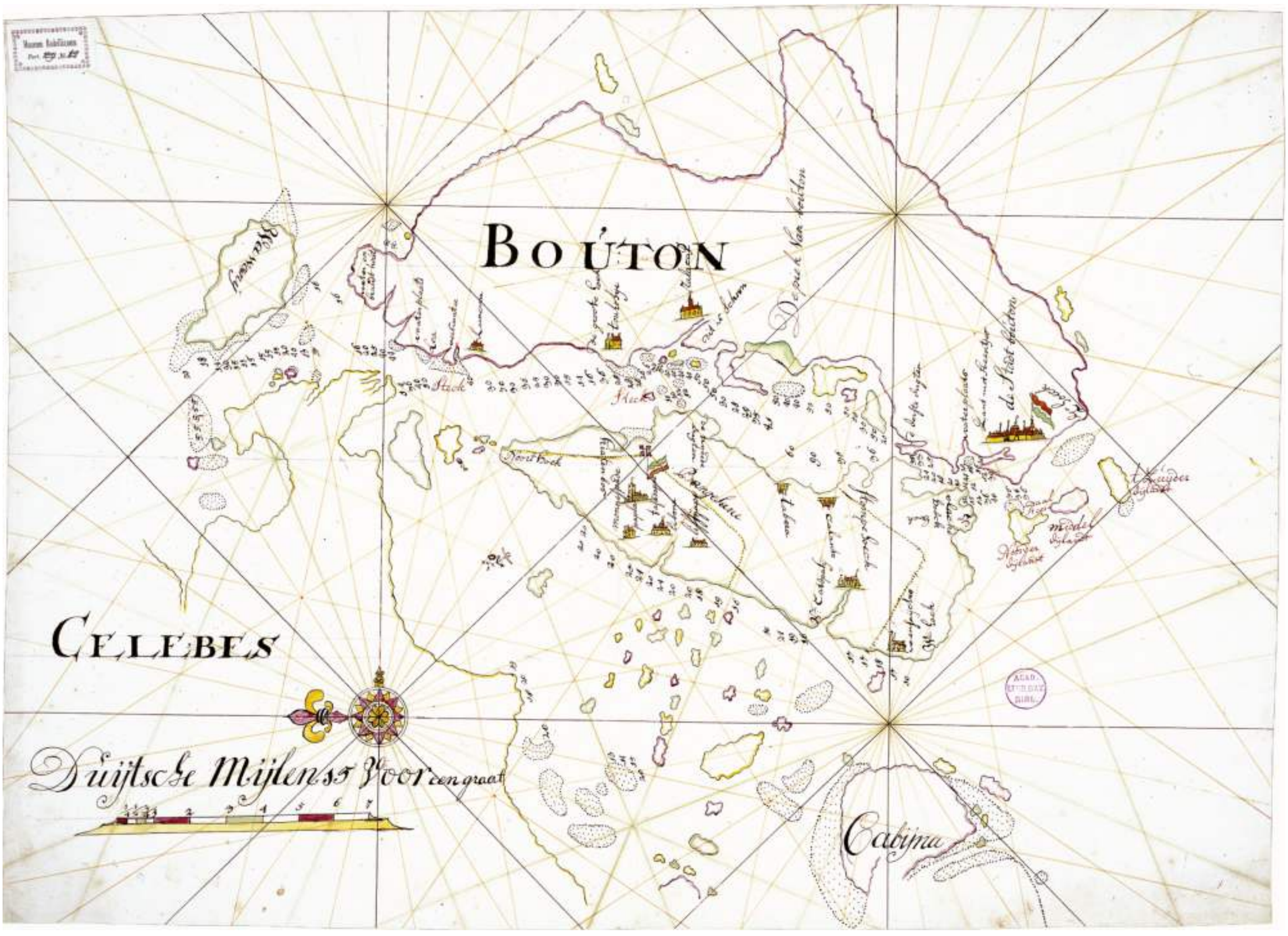
BOUTON
CELEBES
Cabyna

PASCAERT VANDE STRAET BOUTON.

Aen de oostcust van Celebes, met al haere eylanden, Clippen en droochten, Riffen en Bancken. Beseylt door den E. Commissaris Aernoldus Vlaming van Oudtshoorn. Anno. 1651. met Het schip Nassauw, de Jachten de Griffoen, Leeuwerick ende 't Schip van gendt, nevens de fluyten, Smient ende galliot Java, gevaerde van Batavia na Ternaten.

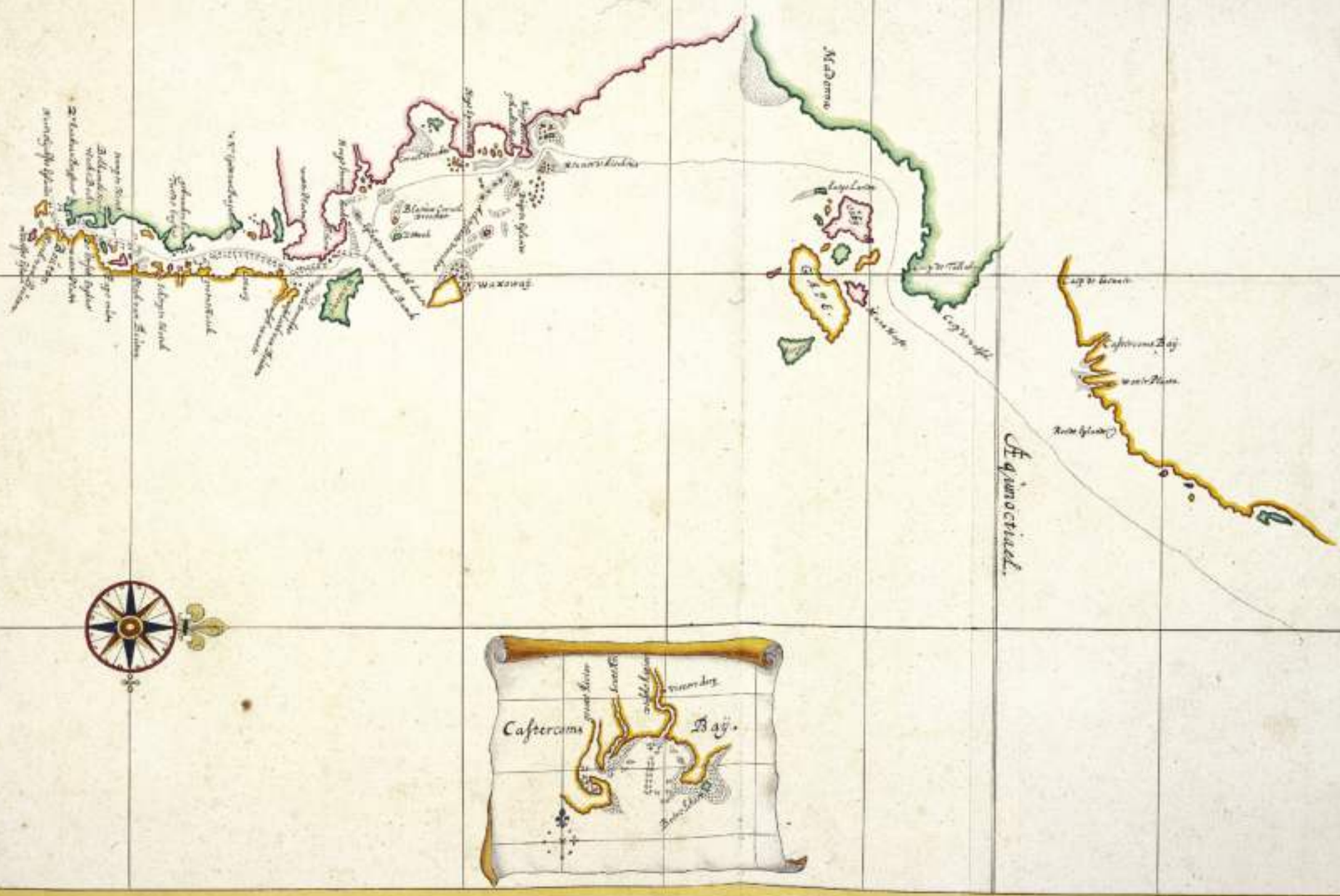

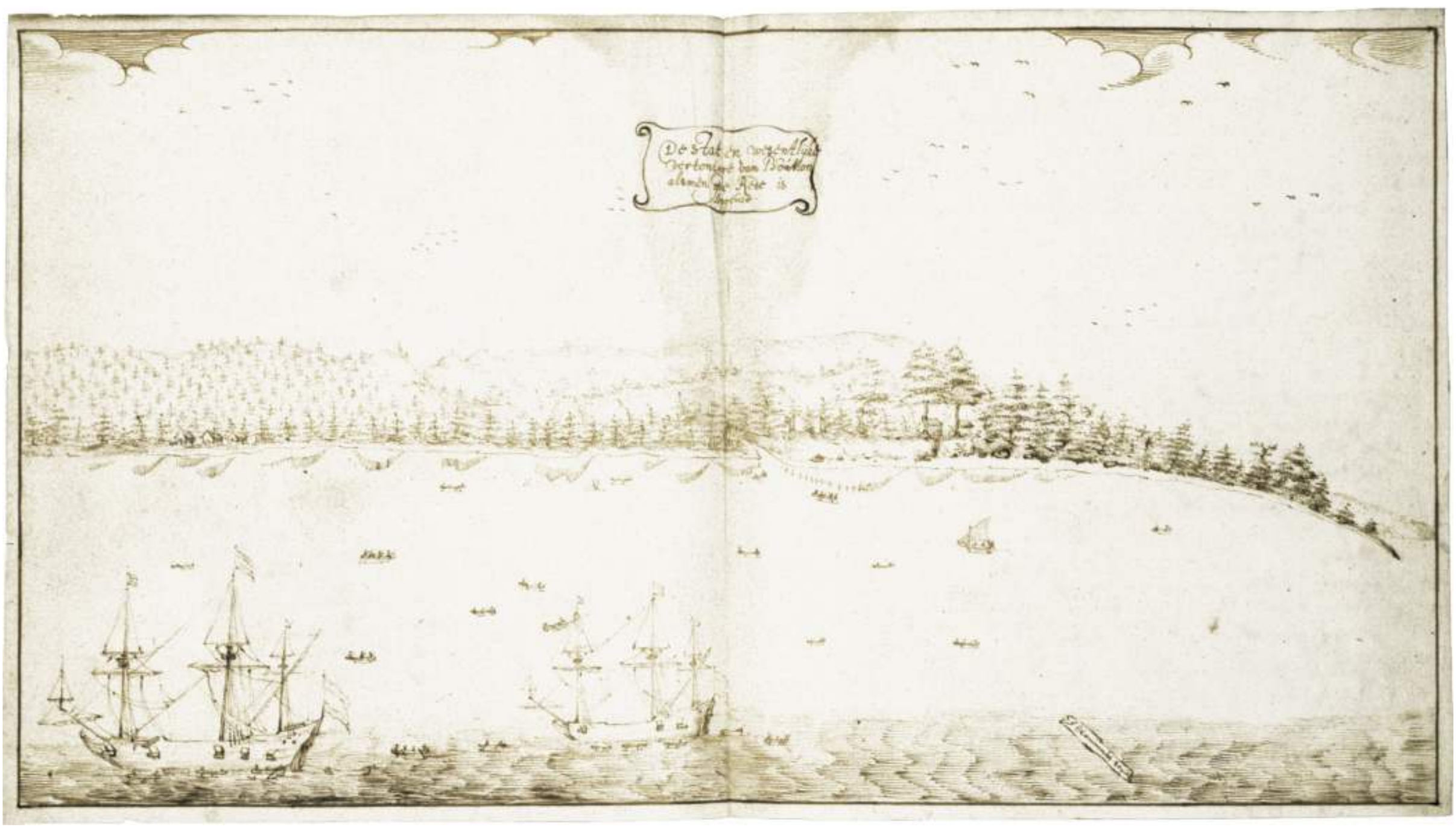

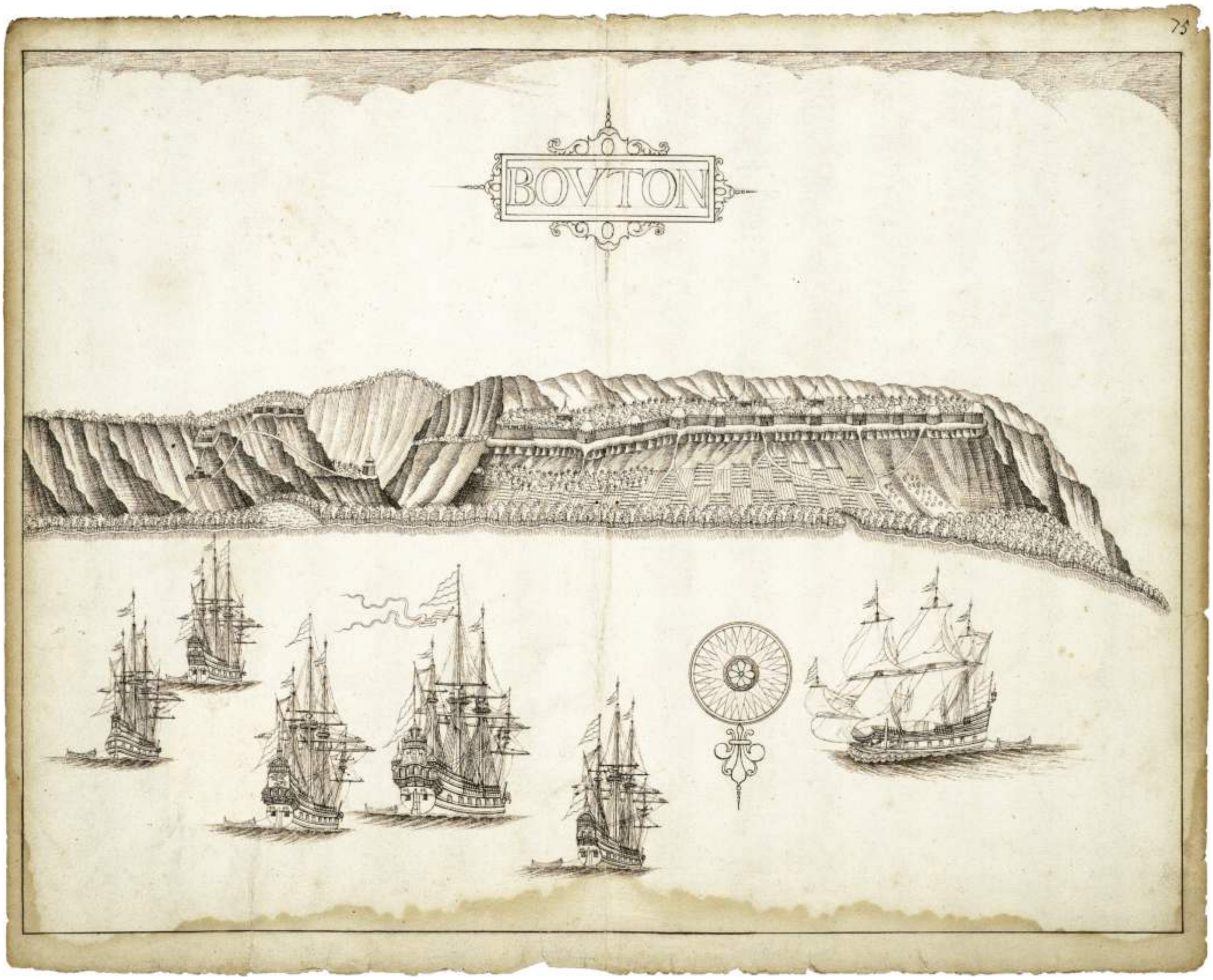

blad 200 boven / sheet 200 above:

Österreichische Nationalbibliothek, Atlas Blaeu-Van der Hem 40:07.

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

Pascaert van de straet Bouton. / Aen de oostcust van Celebes, met al hare Eijlanden, Clippen / en Droochten, Rudsen en Bancken [...].

Chart of the Boeton Strait. / on the east coast of Celebes, with all its Islands, Cliffs / and Shoals, Rocks and Banks [...].

[inzetkaart /inset map]

Castercoms Baij.
Castricum Bay.

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 50,5 x 65,5 cm.
1 map + 1 inset map: ms on paper, coloured, 50,5 x 65,5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts
Orientation: north is right.

Verklaringen: [midden boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above centre] continuation of the title :

Bevaren door den E. Commissaris / Aernoldus Vlaming van Outshoorn Anno .1651. met Het Schip / Nassauw, de Jachten de Griffioen Leeuwerick ende 't Sas van gendt / nevens de fluijten, Smient ende gulde ganse, gaende van Batavia Na Ternaten.

De route die Arnold de Vlaming van Outshoorn in 1651 nam bij zijn terugkeer van Batavia naar Ternate is hier aangegeven op een kopie van een kaart uit 1643 door Maerten Gerritsz de Vries, welke laatste werd gemaakt tijdens het eerste gedeelte van De Vries' ontdekkingsreis via Ternate naar de vermeende Goud- en Zilvereilanden noordelijk van Japan. Deze kaart werd door Isaak de Graaf opgenomen in zijn atlas (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-17a) en ongetwijfeld beschikte ook De Vlaming van Outshoorn in 1651 al over een kopie-exemplaar.Vingboons maakte op zijn beurt hiervan gebruik voor zijn versie in de atlas van Laurens van der Hem. De titel van de inzetkaart is een verwijzing naar de naam van De Vries' schip, de *Castricum*, waarnaar in maart 1643 een baai aan de zuidkust van het noordoostelijke schiereiland van Celebes werd vernoemd. Volgens François Valentijn werd De Vlaming allervriendelijkst ontvangen in Boeton, maar nadien had zijn vloot veel moeite met de passage van de smalle zeestraat.Vier jaar later was hij hier weer, ditmaal voor de eerste aanval op de Makassaarse posities op Boeton (blad 201).

The route that Arnold de Vlaming van Outshoorn took in 1651 on his return from Batavia to Ternate is shown here on a copy of a map from 1643 by Maerten Gerritsz de Vries, the latter made during the first part of De Vries's voyage of discovery via Ternate to the supposed Gold and Silver Islands to the north of Japan. Isaak de Graaf included this map in his atlas (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-17a), and De Vlaming van Outshoorn undoubtedly also had access to a copy in 1651. In his turn Vingboons made use of it for his version in the atlas of Laurens van der Hem. The title in the inset map is an allusion to the name of De Vries's ship, the *Castricum*, after which a bay on the south coast of the north-eastern peninsula of Celebes was named. According to François Valentijn, De Vlaming was received in a most friendly way in Buton, but after that his fleet had much difficulty with their passage through the narrow strait. Four years he was there again, this time for the first attack on Macassarese positions on Buton (sheet 201).

blad 200 onder / sheet 200 below:

Badische Landesbibliothek, K 478, fols. 26-27.

S. Blommaert fecit, [1603-1610] :

De stat en wesentlijke / vertoninge van Bouthon / als men op de Rede is / leggende.

The town and true / depiction of Boeton / [as seen] when lying in the Roadstead.

Tekening met pen en penseel op papier, 20 x 37,5 cm.
Pen and brush drawing on paper, 20 x 37.5 cm.

Opperkoopman Samuel Blommaert verbleef van 1603 tot 1610 in de Indische Archipel, waar hij diverse functies uitoefende. Na zijn terugkeer in de Republiek zou hij zich tot zijn overlijden in 1654 verder vooral op de West-Indische Compagnie richten, waarvan hij een der bewindhebbers was. Een andere tekening van zijn hand in deze atlas is het later veel gekopieerde gezicht op Amboina op blad 286-287.

Senior Merchant Samuel Blommaert was stationed from 1603 to 1610 in the Malay Archipelago, where he occupied various positons. After his return to the Republic, till his death in 1645 he would be involved primarily with the Dutch West India Company, of which he was a director. Another drawing from his hand in this atlas is the later much copied view of Amboina on sheet 286-287.

blad / sheet 201:

Nationaal Archief, 4.VEL 1310.

[Johannes Nessel, ca./c. 1656] :

Bouton.

Boeton.

O.I. inkttekening met pen op papier, 33 x 41,5 cm.
Pen drawing in black ink on paper, 33 x 41.5 cm.

De oorspronkelijke tekening voor dit gezicht op de kust en de versterkte stad Boeton (Baoebaoe) werd waarschijnlijk in 1655 gemaakt tijdens de eerste aanval op het eiland onder Arnold de Vlaming van Outshoorn, die een vergelding was voor de moord op de bezetting van de compagniespost op het hoofdeiland Boeton in dat jaar. Het vorstendom Boeton was toen goeddeels bezet door de Makassaren, die hier uiteindelijk echter pas tijdens Cornelis Speelman's grote campagne tegen Makassar in 1667 verslagen konden worden.

The original drawing for this view of the coast and the fortified town of Buton (Baubau) was probably made in 1655, during the first attack on the island under Arnold de Vlaming van Outshoorn. This was retribution for the murder of the garrison of the Company's post on the main island of Buton in that year. The principality of Buton was then largely occupied by the Macassarese, and it was only possible to defeat them finally during Cornelis Speelman's great campaign against Macassar in 1667.

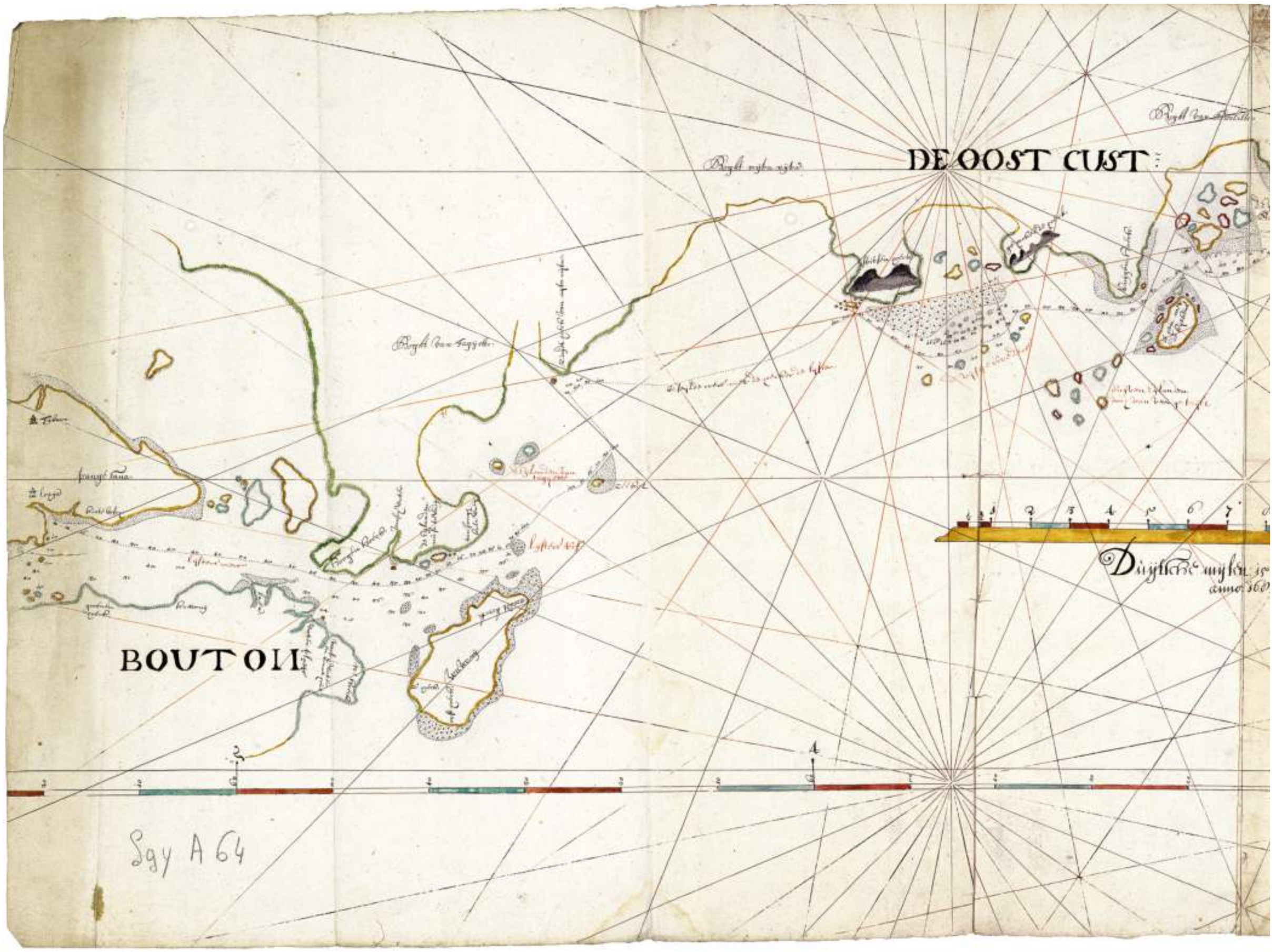

bladen 202-203 boven / sheets 202-203 above:

Bibliothèque nationale de France / Société de Géographie, DCP SGY A 64.

[Jan van der Wall], anno 1685 :

[Kaart van de zuidoostkust van Celebes].

[Chart of the south-east coast of Celebes].

Schaalstok van 15 Duijtsche mijlen 15 voor een graadt = [ca. 1 : 336.700].
Scale-bar of *15 Duijtsche mijlen 15 voor een graadt* = [approximately 1 : 336,700].

1 kaart : ms op papier, 143 x 53 cm.
1 map : ms on paper, 143 x 53 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts
Orientation: north is right.

Isaak de Graaf gebruikte deze of een overeenkomstige kaart in zijn atlas met de vermelding dat de gegevens afkomstig waren van de tocht met de hoeker *Brandgans* (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-17b). Die karteringsreis langs de oostkust van Celebes in de Golf van Tomini werd in 1682 ondernomen onder leiding van schipper Jan van der Wall, maar het inschrift 'lijsters coers' bij de gestippelde route op de hier gereproduceerde kaart geeft aan dat deze gebaseerd is op de verkenning van de oostkust van Celebes die Van der Wall in maart 1685 uitvoerde met de hoeker *Lijster*, op weg van Batavia naar Ternate. Andere kaarten door of naar schipper Jan van der Wall, die in de jaren tachtig van de zeventiende eeuw in diverse delen van de Indische Archipel belangrijk karteringswerk voor de Compagnie verrichtte, zijn in deze atlas opgenomen op de bladen 45, 206, 207, 208 en 396. De uitzonderlijke kwaliteit van zijn werk wordt onder meer duidelijk bij een vergelijking met de anderhalve eeuw jongere weergave van de oostkust van Celebes door Jan Theunis Busscher op het blad hierna. Hoewel gedateerd 1835, is ook deze kaart weer gedeeltelijk gebaseerd op oudere gegevens van voor het Britse tussenbestuur.

Isaak de Graaf used this or a similar chart in his atlas with the information that the data were derived from the journey with the hooker *Brandgans* (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/ Atlas Amsterdam*, II-17b). This mapping voyage along the east coast of Celebes in the Gulf of Tomini was undertaken in 1682 under captain Jan van der Wall, but the inscription *lijsters coers* (lijster's course) next to the dotted route on the map reproduced here shows that this is based on the exploration of the east coast of Celebes that Van der Wall carried out in March 1685 with the hooker *Lijster*, on the way from Batavia to Ternate. Other maps by or based on Jan van der Wall, who carried out important charting work for the Company in the eighties of the seventeenth century in various parts of the Indonesian Archipelago, are included in this atlas on sheets 45, 206, 207, 208 and 396. The exceptional quality of his work is clear from a comparison with the representation of the east coast of Celebes by Jan Theunis Busscher from one and a half centuries later on the following sheet. Although dated 1835, this map is again partly based on older data from before the British Interregnum.

blad 203 onder / sheet 203 below:

Nationaal Archief, 4.MIKO 174

[Jan Theunis Busscher], 1835 :

Nieuwe Kaart / van / het oostelijkste gedeelte / van het Eiland / Celebes / strekkende van Straat / Saleijer tot de Baai / van / Gorontalo.

New Chart / of / the easternmost part / of the Island / of Celebes / from the Salajar / Strait to / Gorontalo Bay.

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 58 x 95 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 58 x 95 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

blad 204 boven / sheet 204 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 482.

[Anoniem, ca. 1655] :
[Anonymous, c. 1655] :

Afbeelding van 't Land. / En de Rheede van Tambocco.

Depiction of The Land. / And the Roads of Tamboekoe [Boengkoe].

Schaalstok van Een Duijtsche Mijl = [ca 1 : 80.500].
Scale-bar of *Een Duijtsche Mijl* = [approximately 1 : 80,500].

1 kaart : ms op papier, 41 x 54 cm.
1 map : ms on paper, 41 x 54 cm.

Oriëntatie: Het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [midden boven] een legenda bij de letters A t/m S :
Explanations: [above centre] a key to the letters A to S :

A: S: Konings fort eenelijk van klipsteenen rontom den top van den berg op geworpen en uijt de Natuur sterck.
B: 'T Ordinaire vergaderhuijs staande op een kleene vlackte.
C: 'S Konings woninge daar 3 metale stuckjes en 7 d bassen voorstaan.
D: D Eenigste drinck waters put tusschen off op de twee bergen.
E: S' Konings aan strand gelegene fortresse, sijnde al mede maar van klipsteene op geworpen en beplaeisterd, maar met 3 metaale en 1 ijsere stuck canon mitgaders 4 bassen gearmeerd.
F: 'T Logement van de aankomende gecommiteerdens.
G: D Eenigste aan Strandt uijtkomende water plaats.
H: Een versche Rivr. Loopende meer dan een Mijl lanswaard in.
I: De negorij van de aldaar wonende bouginesen.
K: Een groot Sagou bosch daar meest de Negorij Tambocco van gespijsd werd.
L: D Bogt off Baij Panbiljo, d: ordinaere vloodt inde Zdr: Moussou.
M: D Negorij Conda, in mijn aan weesen meest verdistrueerd.
O: Een daar onder gehoorend fortje van pallasade en planken gemaakt.
N: T Land ende negorij Waäse 't geen door een prins beheerd werd.
P: De nieuw gemaakte negorij daar de geroofde volkeren van bouton in wonen en die / naa haar negorij Crouij genaamd.
Q: D[itt]o. Daar die van de negorij tankeno lankeno haar Residentie houden, insgelijcx naar haar negorij tankeno lankeno genaamd.
R: De klippige zeestrandt 't geen veele menschen dagelijcx de kost geeft.
S: De tambocxe Rheede in de noorder mouszon.

Tamboekoe/Boengkoe (Bungku). De anonieme tekenaar van deze schetskaart was in 1655 aanwezig bij de aanval op Boengkoe door De Vlaming van Outshoorn. Het kleine vorstendom Tamboekoe of Boengkoe op de oostkust van Celebes aan de Golf van Tolo, in feite niet veel meer dan de gelijknamige kustplaats en voorheen in naam onderhorig aan Boeton, was in die jaren eveneens aan Makassar onderworpen en was als zodanig mede doelwit van De Vlamings expeditie tegen de steunpunten van het sultanaat aan de oostkust van Celebes.

Bungku (Tamboekoe/Boengkoe). The anonymous maker of this sketch map was present at the attack on Bungku by De Vlaming van Outshoorn in 1655. The little principality of Tambuku or Bungku on the east coast of Celebes on the Gulf of Tolo, in fact not much more than the coastal town of the same name and formerly dependent on Buton, was in those years likewise subject to Macassar, and as such also a target of De Vlaming's expedition against bases of the Sultanate on the east coast of Celebes.

blad 204 onder / sheet 204 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 472.

Door den Luijtenant Pieter Lijn en den Zergiant Jacob Cloek, [1698] :
By Lieutenant Pieter Lijn and Sergeant Jacob Cloek, [1698] :

Land En Zee Caartie / vant Eijland Oubij, ende Daar / Om her leggende Eijlanden [...].

Land And Sea Chart / of the Island of Obi, and the / Surrounding Islands [...].

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 70 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52.5 x 70 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verso: 't Eyland Oubij. No. 2 overgekomen Batavia 1699 2. deel 784.

Verklaringen: [linksboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper left] continuation of the title :

Zoodanig /Als het Zelfve Door den Luijtenant / Pieter Lijn, en den Zergiant / Jacob Cloek. Zij Bevonden / D Noten en Nagel plaatsen staan / Alle Met Letters Op dese Wijse / Uijtdruckelijck Bekent.

[linksboven] een legenda bij de letters A t/m R :
[upper left] a key to the letters A to R :

A. B. Op tEijland Maga betekt. De plaats daar veel Noote groeijen.
C. Een Sagou bosch boven Op 't gebergte van Maga.
D. Zijn alle de voornaemste Note plaatsen daar de Bomen digt bij Malkander staan.
W. H. De Northoek op Oubij.
N. Nagel Plaatsen.
P. Pinangh Clappa.
E. Zijn twee Eijlantjes Daar overvloedig Eijeren te bekomen zijn.
R. Zijn met Regen spruijtjes die een heel sware afwateringe geven, en bewijlen het heele voorland Onder water zetten.

Peleng/Ouby/Obi. Op de compagnieskaarten van Celebes en omringende zeeën van voor ca. 1720 en soms ook nog wel later vindt men aan de oostkust tegenover de Golf van Tolo meestal twee grotere eilanden ingetekend, aangeduid met de namen Ouby en Gape (of andere schrijfwijzen daarvan) en omringd door een aantal kleinere eilanden. Zulke vroege weergaven van de Banggai-eilanden,

(vervolg op pag. 204 / continued on p. 204)

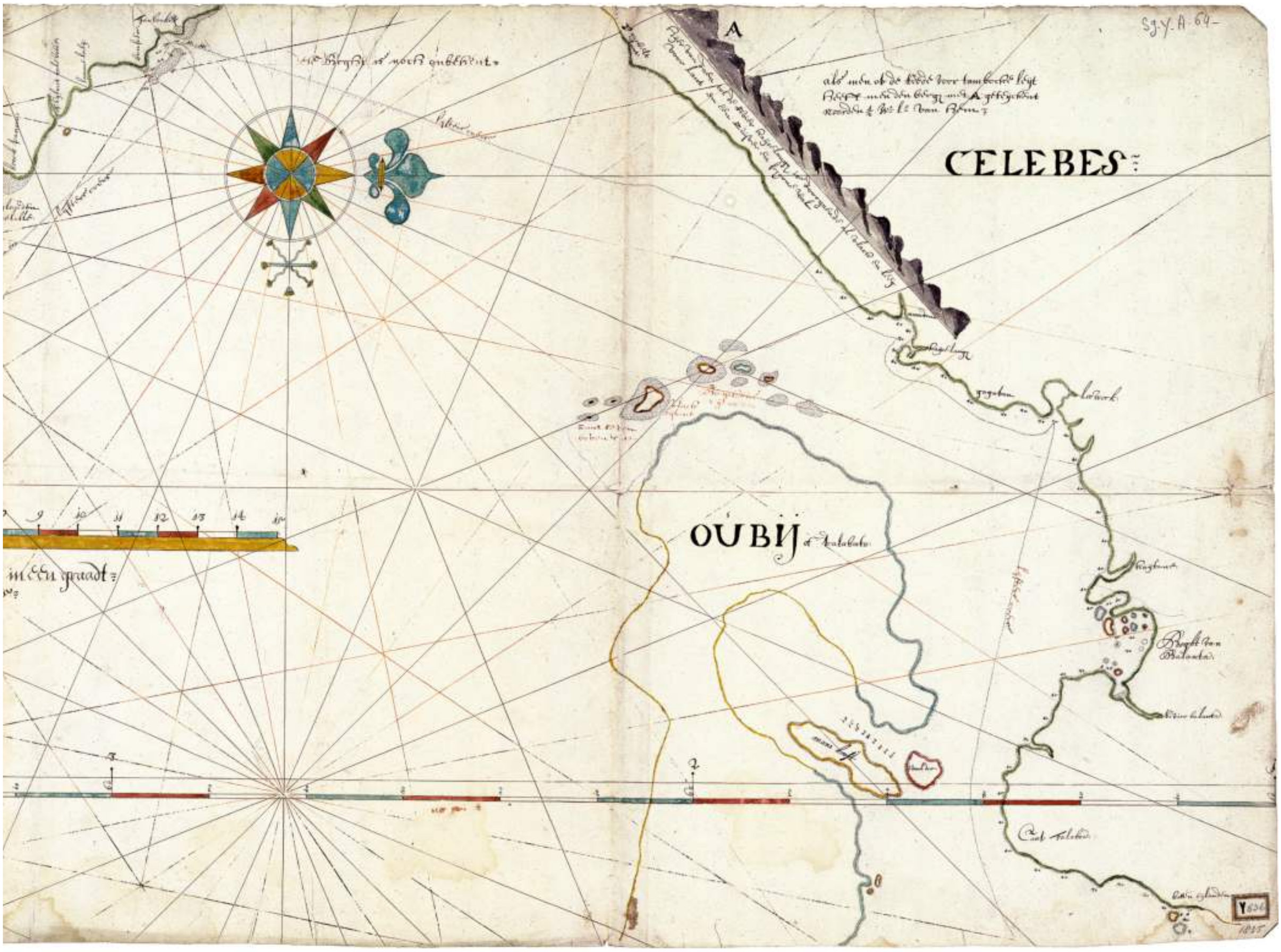
CELEBES
OUBIJ
Straat Salayer
Boegis
Cust Salayer
Straat van Macassar
Straat Celebes
Straat Banka
Straat Lombock
Straat Sumbawa
Straat Floris
Straat Bouton
Straat Buton
Straat Tokong Bessi
Straat Pitt
Straat Bouton
Straat Tokong Bessi
Straat Pitt
Straat Lombock
Straat Sumbawa
Straat Floris
Straat Banka
Straat Celebes
Straat van Macassar
Straat Salayer
Boegis
Cust Salayer
OUBIJ
CELEBES

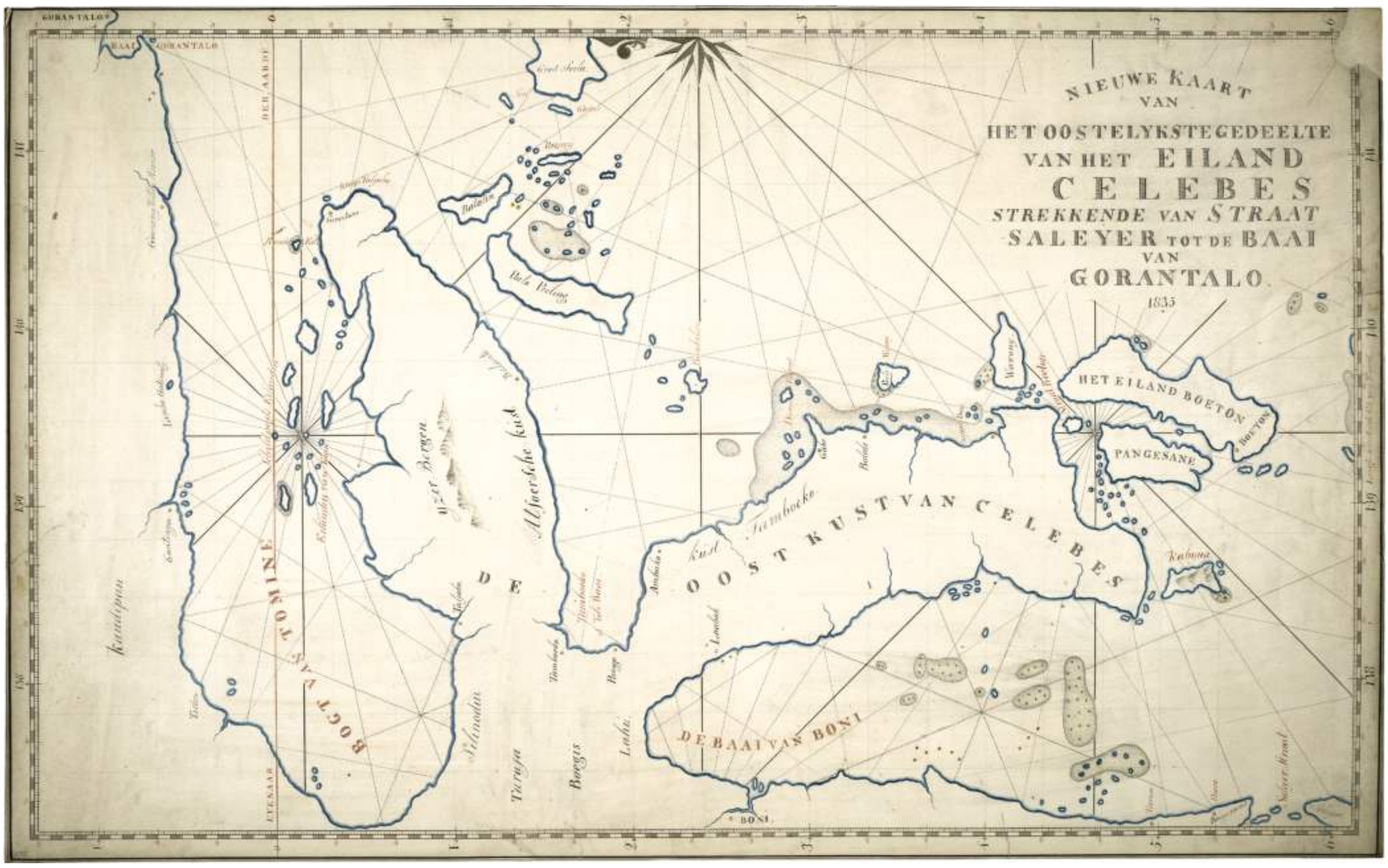
NIEUWE KAART
VAN
HET OOSTELYKSTEGEDEELTE
VAN HET EILAND
CELEBES
STREKKENDE VAN STRAAT
SALEYER TOT DE BAAI
VAN
GORANTALO.
1835
HET EILAND BOETON
PANGESANE
OOST KUST VAN CELEBES
DE BAAI VAN BONI
BOCHT VAN TOMINI
DE Alfoersche kust
Kaimbocke
Kust Kaimbocke
Terraja
Berges
Loehe
Kabuna
Straat Pitt
Straat Tokong Bessi
Straat Bouton
Straat Buton
Straat Lombock
Straat Sumbawa
Straat Floris
Straat Banka
Straat Celebes
Straat van Macassar
Straat Salayer
Boegis
Cust Salayer
BOEGIS
BONI
GORANTALO
BAAI GORANTALO
DEER AAHOY
Kaimbocke
Kust Kaimbocke
Terraja
Berges
Loehe
Kabuna
BOCHT VAN TOMINI
DE Alfoersche kust
DE BAAI VAN BONI
OOST KUST VAN CELEBES
HET EILAND BOETON
PANGESANE
Straat Pitt
Straat Tokong Bessi
Straat Bouton
Straat Buton
Straat Lombock
Straat Sumbawa
Straat Floris
Straat Banka
Straat Celebes
Straat van Macassar
Straat Salayer
Boegis
Cust Salayer

(vervolg van pag. 202 / continued from p. 202)

bijvoorbeeld op de bladen 152-153 en 202-203, gingen uit van de foutieve veronderstelling dat deze archipel inderdaad om twee afzonderlijke hoofdeilanden was gegroepeerd. In werkelijkheid vormen 'Ouby'en 'Gape' een geheel, dat op latere kaarten doorgaans voorkomt onder de naam Peleng (al maakte Jan Theunis Busscher er in zijn kaart op blad 203 onder in 1835 toch weer twee eilanden van!). Het fictieve bestaan van 'Ouby' in de Banggai-archipel heeft nogal eens voor verwarring gezorgd, aangezien dezelfde naam (tegenwoordig gespeld als Obi) ook behoort bij een eiland in de noordelijke Molukken, dat ca. 500 kilometer verder oostelijk is gelegen in het verlengde van de Soela-eilanden; zie de kaarten op de bladen 232 e.v. Ter onderscheiding van het 'Ouby' bij Celebes werd dit Molukken-eiland ook wel Groot-Obi of Obi Major genoemd. Met het 'Ouby' dat later Peleng werd, heeft de Compagnie slechts vluchtige bemoeienis gehad, maar op de 'Oubysche Eilanden' in de Molukken was langere tijd een permanent bezette post gevestigd. Voor een gemakkelijker vergelijking van het 'valse' met het 'echte' Ouby c.q. Obi wordt dit laatste hier al behandeld, waartoe op de bladen 204 onder en 205 twee kaarten uit de eerste decennia van de compagnies-vestiging ter plaatse zijn gereproduceerd.

De kaart hieronder werd door de luitenant Pieter Lijn en de sergeant Jacob Cloek toegevoegd aan hun rapportage van 15 juni 1698 over de stand van zaken van de notenperken op 'Batchain en de Oebijse eijlanden'. Het Molukken-eiland Obi, dat oorspronkelijk onder Batjan viel, was in 1683 door sultan Alwadin aan de Compagnie verkocht. Eerder al was hier onder Cornelis Franks (gouverneur van de Molukken 1672-1675) bij Kampoeng Lodji (van *loge*) aan de westkust het houten blokhuis Den Briel gevestigd, dat door zijn opvolger Robert Padtbrugge (1677-1682) in steen werd herbouwd. Op de hierna volgende anonieme kaart uit ongeveer dezelfde periode, eveneens met de buureilanden 'Oubij Laten' (Obi Latoe) en 'Maga' (Poelau Bisa), is deze post – waarschijnlijk foutief – meer zuidelijk aangegeven. Het fortje werd in 1758 verlaten, mede vanwege de ongezonde ligging.

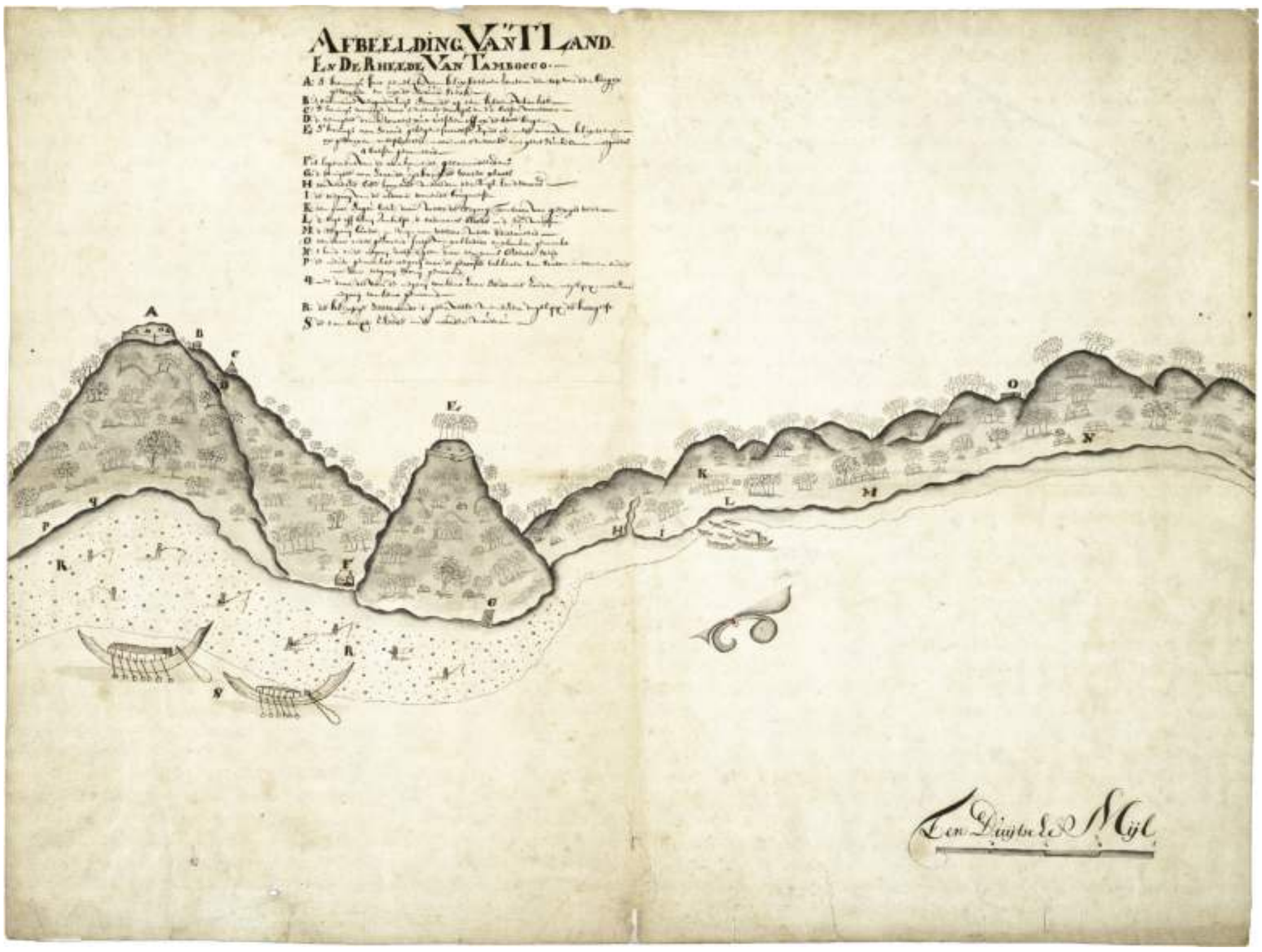

Peleng/Ouby/Obi. On Company maps of Celebes and the surrounding seas from before about 1720, and sometimes even later, on the east coast opposite the Gulf of Tolo we mostly find two large islands drawn in, indicated with the names Ouby and Gape (or other, similar spellings) and surrounded by a number of smaller islands. Early images of the Banggai Islands such as these, for example on sheets 152-153 and 202-203, were based on the erroneous assumption that this archipelago was indeed grouped around two separate main islands. In fact 'Ouby' and 'Gape' form one whole, that on later maps generally occurs under the name Peleng (although Jan Theunis Busscher again made two islands of them in 1835 on his map on sheet 203 below!). The fictitous existence of an 'Ouby' in the Banggai Archipelago has often caused confusion, seeing that the same name (at present spelt Obi) also pertains to an island in the northern Moluccas, which is located about 500 kilometres further east in an extension of the Sula Islands; see the maps on sheets 232 and following. In order to distinguish it from the 'Ouby' near Celebes, this Moluccan island was also called *Groot-Obi* (Greater Obi) or *Obi Major*. The Company had only fleeting dealings with the 'Ouby' that later became Peleng, but a permanently manned post was set up for some time on the 'Ouby Islands' in the Moluccas. To facilitate comparison of the 'false' with the 'true' Ouby or Obi, the latter is dealt with here, for which purpose two maps from the last decades of the Company establishment in that place are reproduced on sheets 204 below and 205.

The map below was attached by Lieutenant Pieter Lijn and Sergeant Jacob Cloek to their report of 15 June 1698 on the state of affairs in the nutmeg gardens on 'Batchain and the Oebij islands'. The Moluccan island of Obi, that originally belonged to Bacan, was sold to the Company by Sultan Alwadin in 1683. A few years earlier, under Cornelis Franks (Governor of the Moluccas 1672-1675) a wooden blockhouse called *Den Briel* had been built here on the west coast near Kampung Loji (from *loge*, lodge), and this was rebuilt in stone by Franks's successor Robert Padtbrugge (1677-1682). On the following anonymous map from about the same time, including the neighbouring islands of *Oubij Laten* (Obi Latu) and *Maga* (Pulau Bisa), this post is – probably wrongly – shown further to the south. This little fort was abandoned in 1758, among other things because of its unhealthy location.

blad / sheet 205:

Nationaal Archief, 4.VEL 471.

[Anoniem, ca.1700] :
[Anonymous, c. 1700] :

[Kaart van Obi en omliggende eilanden].

[Chart of Obi and surrounding islands].

Schaalstok van 5 Duijtche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [ca. 1 : 68.800].
Scale-bar of 5 *Duijtche Mijlen 15 Voor Een Graadt* = [approximately 1 : 68,800].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 94 x 105 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 94 x 105 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

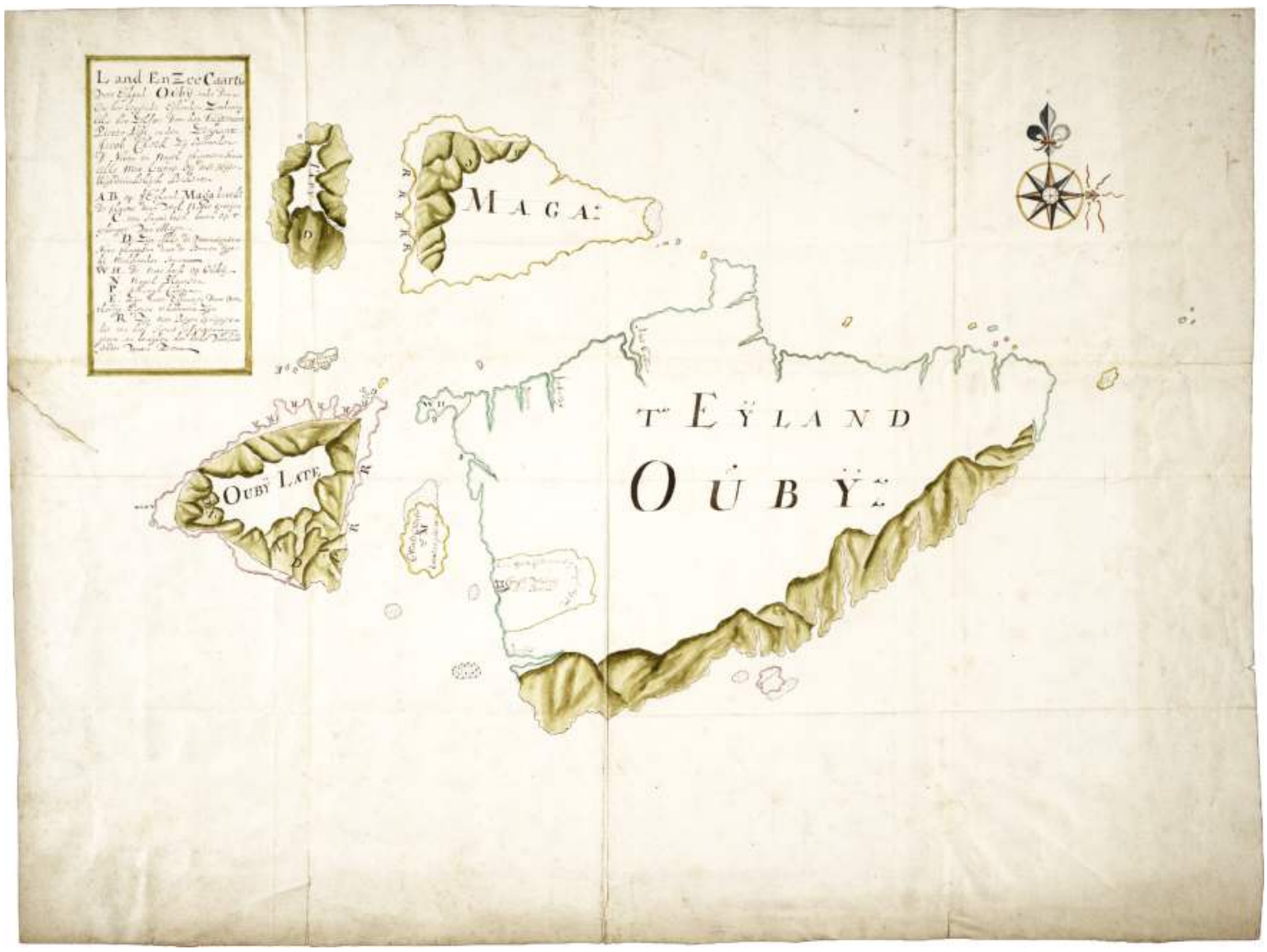

O. BY. VAN TOO
TERRA MAGALLANICA
QVBY LANDT
Duijtsche Mijlen is Door Een Graadt:

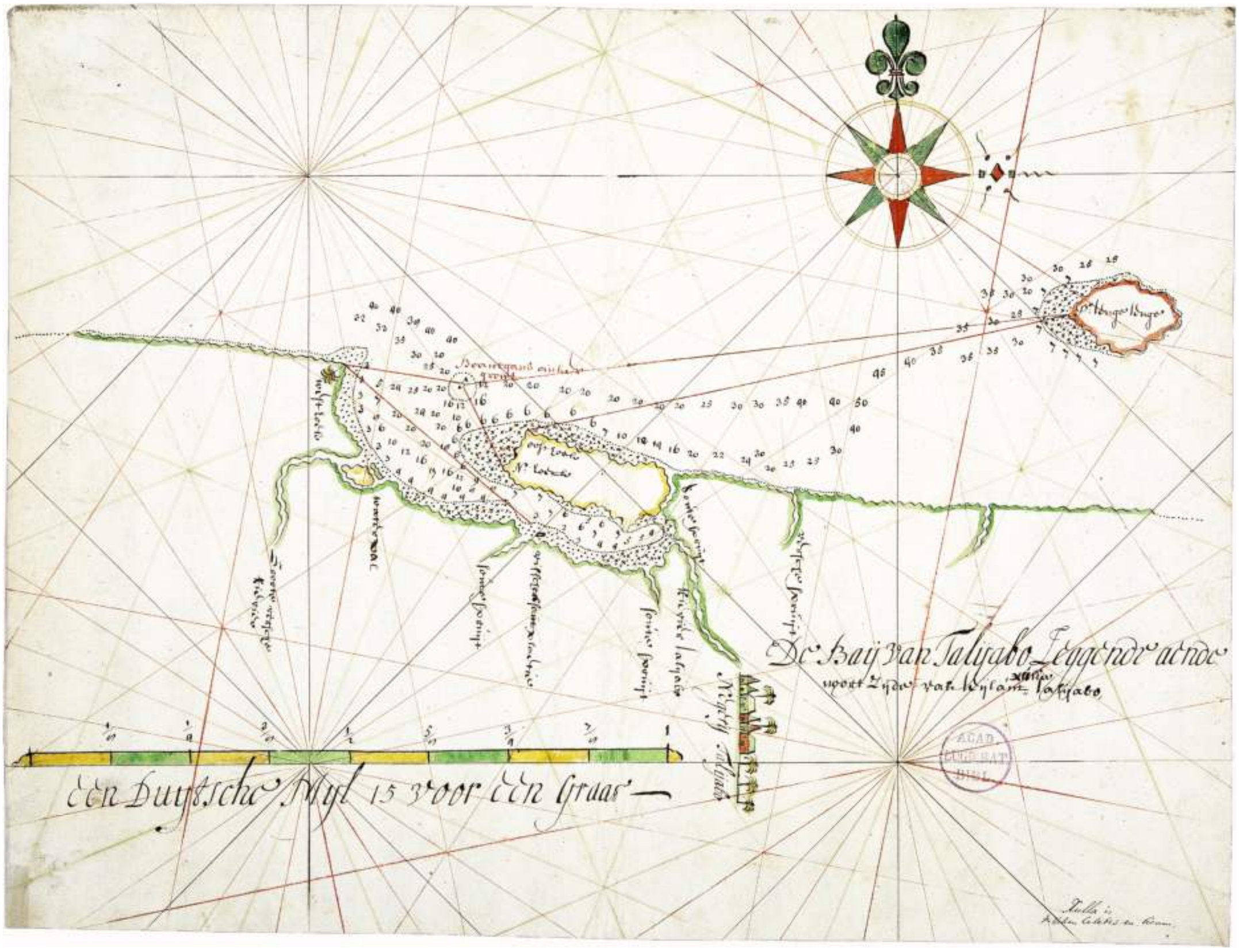
Een Duytsche Myl 15 voor een Graat
De Baij van Taliabo Leggende als
Nieuw Taliabo

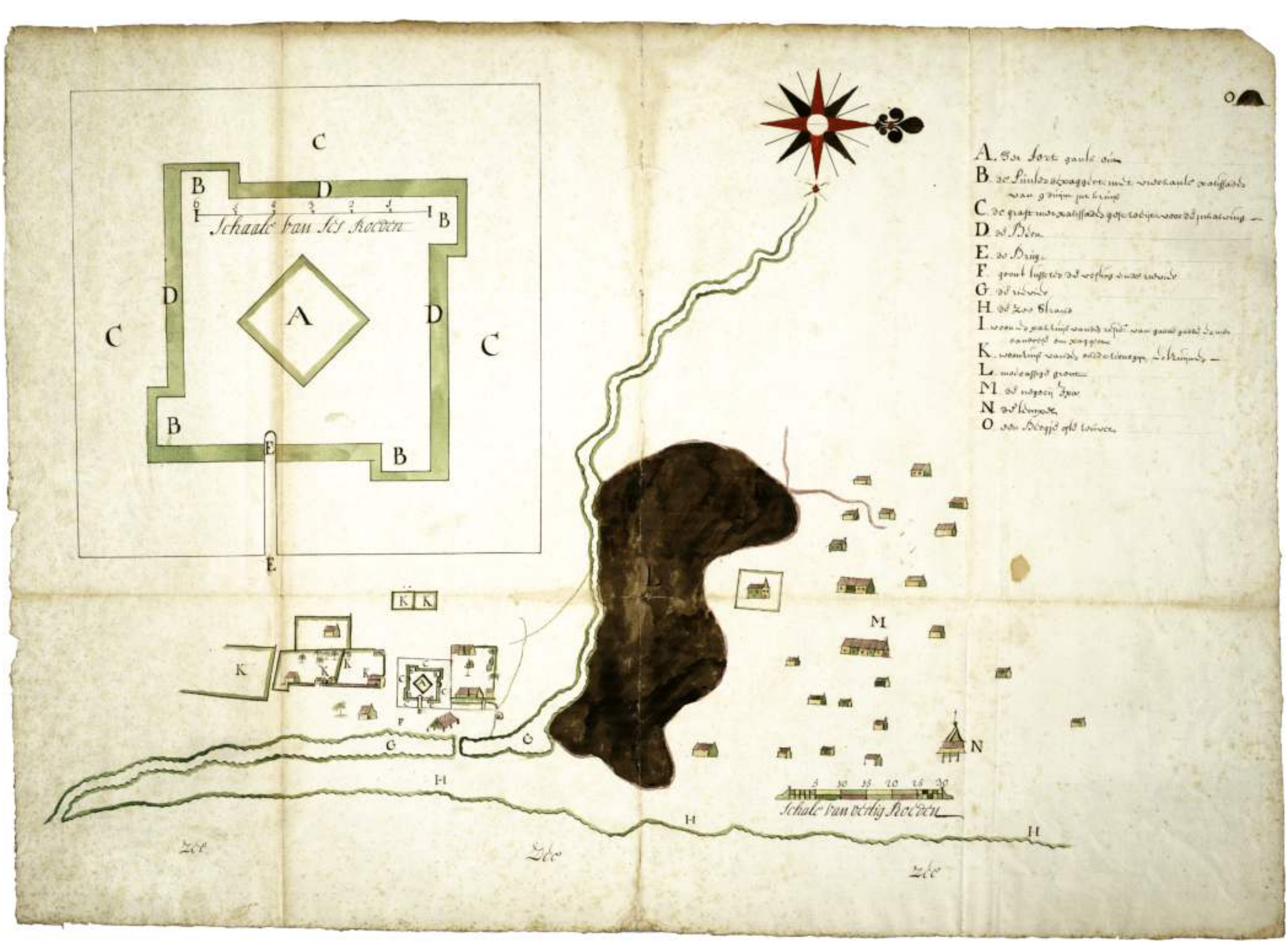
Schaale van 50 Roeden
A
B
C
D
E
Schaale van ontrent 50 Roeden
A. Een Fort gaande aan
B. de Fundatie afgegraven met verscheide palissaden
C. de graft met palissaden gesloten voor de inwatering
D. de Wal
E. de Brug
F. groot huijs voor de wagten en voor volck
G. de rivier
H. de Zee Strant
I. waar de packhuijsen staen alles van groot hout te
K. woonhuijsen voor de officiers en Soldaten
L. met eijgen Bos
M. de negorij Bos
N. de Kerck
O. een Berghje als een Eijland
Zee
Zee
Zee

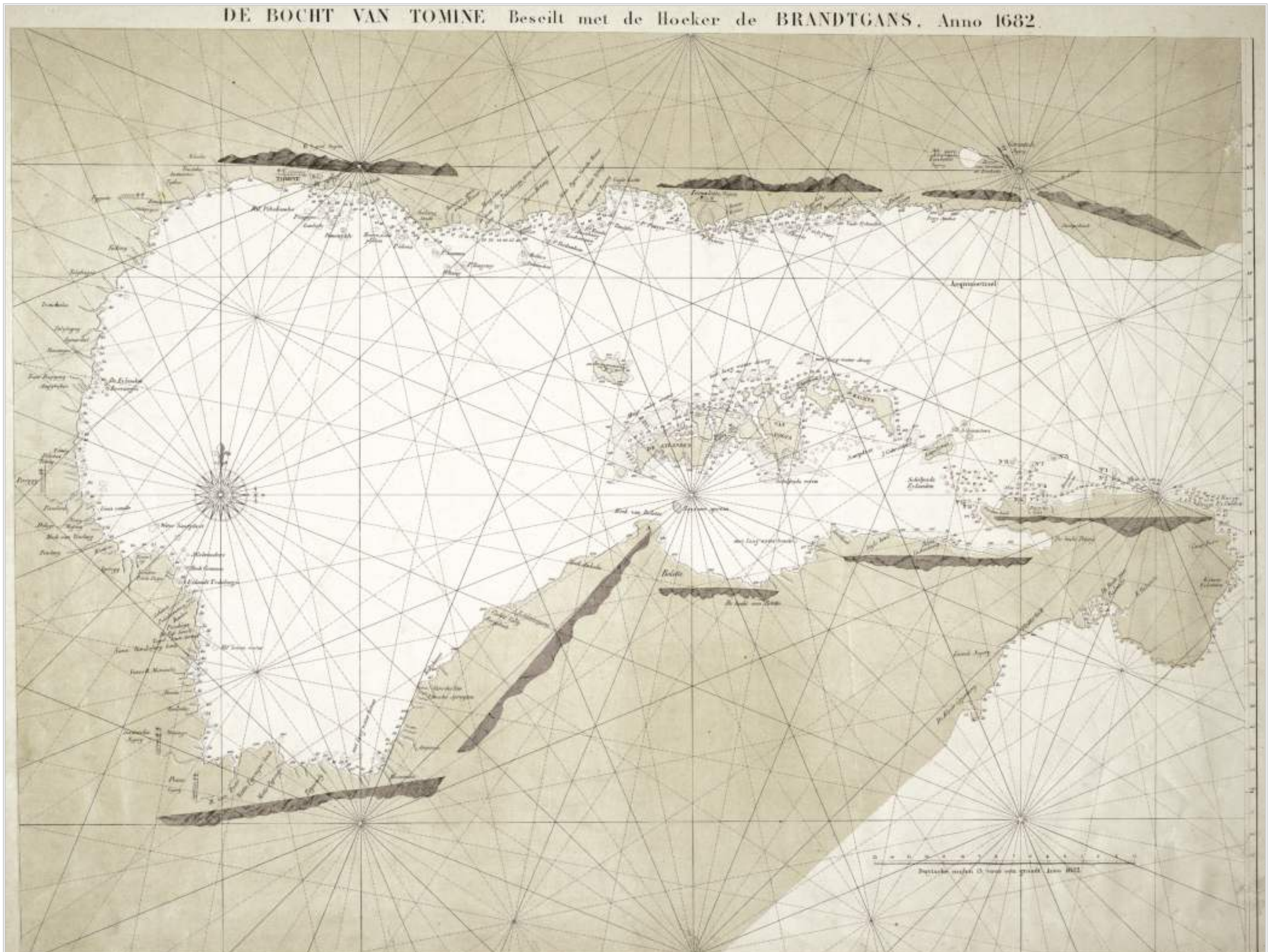

blad 206 boven / sheet 206 above:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 006-15-001.

[Jan van der Wall, toegeschreven, ca. 1682] :
[Jan van der Wall, attributed, c. 1682] :

De Baij van Talijabo Leggende aende / noort Zijde van tEijlant Xulla Talijabo.

Taliaboe Bay Situated on the / north Side of the Island of Soela Taliaboe.

Schaalstok van Een Duytsche Mijl 15 voor een Graat = [ca. 1 : 35.000].
Scale-bar of *Een Duytsche Mijl 15 voor een Graat* = [approximately 1 : 35,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 31 x 40,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 31 x 40.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsonder] een aantekening door J.T. Bodel Nijenhuis :
Explanations: [lower right] a note by J.T. Bodel Nijenhuis :

Xulla is tusschen Celebes en Ceram.

Taliabo. Deze kaart van een deel van de noordkust van het eiland Taliaboe in de Soela-archipel is mogelijk ook tijdens of naar gegevens van Jan van de Walls karteringsreis in 1682 met de hoeker *Brandgans* gemaakt, blijkens het inschrift '*Brantgans anker gront*'; zie ook blad 207. De andere schippers aan boord van de *Brandgans*, die mogelijk ook als vervaardigers van deze kaart in aanmerking komen, waren Hendrik de Wit en Gijsbert Craeijesteijn.

Taliabo. This chart of a part of the north coast of the island of Taliabu in the Sula Archipelago was possibly also made during or based on data from the charting voyage of Jan van de Wall in 1682 with the hooker *Brandgans*, in view of the inscription *Brantgans anker gront* (Brandgans anchor ground); see also sheet 207. The other skippers on board the *Brandgans*, to whom this chart may also be attributed, were Hendrik de Wit and Gijsbert Craeijesteijn.

blad 206 onder / sheet 206 below:

Nationaal Archief, 4.VELH 552.

[Anoniem, 1680-1700] :
[Anonymous, 1680-1700] :

[Plan van het Fort Klaverblad / De Verwachting op Soela Besi].

[Plan of Fort Klaverblad / De Verwachting on Soela Besi].

Schaalstok van dertig Roeden = [ca. 1 : 2.880]
[inzetkaart] ses Roeden = [ca. 1 : 290] :
Scale-bar of *dertig Roeden* = [approximately 1 : 2,880]
[inset map] *ses Roeden* = [approximately 1 : 290].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 74 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 53 x74 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m O :
Explanations: [upper right] a key to the letters A to O :

A. Het fort gants out.
B. De Punten bepaggert let viekante palissaden / van 9 duijm int kruys.
C. De graft met palissaden geschoeijt voor de inkalving.
D. De Bern.
E. De Brug.
F. Gront tusschen de vesting ende rievier.
G. De rievier.
H. De Zee Strand.
I. Woon en pakhuijs vanden residt: van gabbe gabbe en met / banboese ompaggert.
K. Woonhuijs vanden ondr: chirurgijn, en thuijnen.
L. Moerassige gront.
M. De negorij Ipa.
N. De tempel.
O. Een Bergje ofte heuvel.

Soela Besi (Sulabesi)/Sanana. In Sanana op het gelijknamige eiland van de Soela-archipel, ook bekend als Soela Besi ('Xullabesi'), werd kort na 1680 de versterking Klaverblad gebouwd. Enkele jaren later werd op dezelfde plek een groter fort opgetrokken, dat de naam De Verwachting kreeg. Als maker van deze kaart komt wellicht de verder onbekende officier Victor Moll in aanmerking, wiens naam wordt genoemd als toezichthouder bij de bouw van het tweede fort. Voor het fortje werden nadien overigens beide namen door elkaar gebruikt. Een andere mogelijke tekenaar is de 'prov[oost] Vaendrigh Outhoorn', die in 1691 naar Xullabessie werd gezonden; diens rapportage is echter niet bewaard geleven.

Sulabesi (Soela Besi)/Sanana. In Sanana on the island of the same name in the Sula Archipelago, also known as Sulabesi (*Xullabesi*), shortly after 1680 the stronghold of *Klaverblad* was built. Several years later a bigger fort was erected on the same spot, and this was given the name *De Verwachting*. As for the maker of this map, the otherwise unknown officer Victor Moll can perhaps be considered, as his name is mentioned as supervisor for the building of the second fort. In later years both names were used indiscrimately for the little stronghold. Another possible artist is the *prov[oost] Vaendrigh* (Provost Ensign) Outhoorn, who was sent to Sulabesi in 1691; however, his report has not been preserved.

blad / sheet 207:

Nationaal Archief, 4.VEL 464

Uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor Taal- Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië, Julij 1865 :
Published bij the *Koninklijk Instituut voor Taal- Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië*, July 1865 :

[Jan van der Wall], Anno 1682 :

De Bocht van Tomine Beseilt met de Hoeker de Brandtgans, Anno 1682.

The Bight of Tomini Explored in the Hooker the Brandtgans, Anno 1682.

Schaalstok van 15 Duitse Mijlen = [ca. 1 : 837.500].
Scale-bar of *15 Duitse Mijlen* = [approximately 1 : 837,500].

1 kaart : steendruk op papier, gekleurd, 54 x 70,5 cm.
1 map : lithography on paper, coloured, 54 x 70.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Golf van Tomini (Teluk Tomini). Schipper Jan van der Walls kaart van de Golf van Tomini of Gorontalo, het resultaat van de uitgebreide verkenning die hij hier in 1682 in opdracht van de gouverneur van de Molukken Robert Padtbrugge uitvoerde, gold tot in de late negentiende eeuw als een der beste die van dit zeegebied beschikbaar waren. In 1865 gaf het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië zelfs nog een gedrukte versie uit, die hier bij wijze van curiosum is gereproduceerd. Van de oorspronkelijke kaart is overigens alleen de kopie door Isaak de Graaf uit diens atlas bewaard gebleven (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-17d), die derhalve als basis voor de uitgave van 1865 heeft gediend. Zie ook de hierna volgende detailkaart van een deel van de zuidkust van Togian, een der Schildpad- of Togian-eilanden in de Golf van Tomini, die eveneens door Van der Wall werd vervaardigd tijdens zijn expeditie van 1682.

Gulf of Tomini (Teluk Tomini). Skipper Jan van der Wall's chart of the Gulf of Tomini or Gulf of Gorontalo, the product of the extensive exploration he carried out here in 1682 on the orders of the Governor of the Moluccas Robert Padtbrugge, till late in the nineteenth century ranked as one of the best available for this stretch of sea. In 1865 the *Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië* even published a printed version of it, which is reproduced here by way of curiosity. Of the original chart only the copy by Isaak de Graaf from his atlas has been preserved (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*), so this served as a basis for the publication of 1865. See also the following detail map of a part of the south coast of Togian, one of the Togian Islands (formerly Schildpad Islands) in the Gulf of Tomini, which was likewise produced by Van der Wall during his expedition of 1682.

blad 208 boven / sheet 208 above:

Bibliothèque nationale de France / Société de Géographie, DCP SGY D 145.

Af gepeijlt en gecarteert door Jan van der Wall, / a:o 1682 :
Sounded and charted by Jan van der Wall, / a:o 1682 :

De haven van het Eijlant groot togija leggende aan de / zuijt zijde vant Eijlant bezeijlt met de hoecker / de Brant gans.

The harbour of the Island of Greater Togian situated on the / south side of the Island explored in the hooker / the Brantgans.

Schaalstok van Een halve duijtsche mijl = [ca. 1 : 15.100].
Scale-bar of *Een halve duijtsche mijl* = [approximately 1 : 15,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36 x 51 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36 x 51 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

blad 208 onder / sheet 208 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 1303.

Op den 29: tber 1730 door mij Matthijs Plazier Caartemaeker :
By me Matthijs Plazier Map-maker on the 29th of [October] 1730:

Caartie Van Het Eijnde der Tominise Bogt [...].

Chart Of The End of the Bight of Tomini [...].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt. = [ca. 1 : 1.010.900].
Scale-bar of *30 Duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt.* = [approximately 1 : 1,010,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 31,5 x 37,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 31.5 x 37.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

Opgemaakt door Ordre van / den Agtb: Heer gouverneur en Directeur deser moluccos Jacob Christiaan / Pielat.

In 1728 besloot gouverneur Jacob Christiaan Pielat van Ternate tot het doen uitvoeren een inspectietocht vanuit Ternate naar 'Manado, Tominij en Pattena', onder leiding van de kapitein Elias van Stade(n). Diens rapportage hierover werd eind 1730 ontvangen. Of de kaartenmaker op Ternate Matthijs Plazier de tocht zelf meemaakte dan wel deze kaart van het westelijke einde van de Golf van Tomini en de landengte bij Paloe later tekende naar informatie van Van Staden is niet bekend. Het lijkt wel waarschijnlijk dat deze kaart oorspronkelijk in Van Stadens rapport was opgenomen. De inschriften geven korte aantekeningen en beschrijvingen van de verschillende landingsplaatsen.

In 1728 Governor Jacob Christiaan Pielat of Ternate decided to have a tour of inspection made from Ternate to 'Manado, Tominij and Pattena', led by Captain Elias van Stade(n). The latter's report on this was received at the end of 1730. It is not known whether the map-maker on Ternate, Matthijs Plazier, joined in the voyage himself, or drew this chart of the western end of the Gulf of Tomini and the isthmus near Palu from information obtained from Van Staden. The inscriptions give short notes and descriptions of the various landing places.

blad / sheet 209:

Nationaal Archief, 4.VEL 461.

[Anoniem, 1675-1700] :
[Anonymous, 1675-1700] :

[Kaart van Noord-Celebes tot Mindanao].

[Chart of North Celebes to Mindanao].

Schaalstok van 30 duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [ca. 1 : 1.067.300].
Scale-bar of *30 duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt* = [approximately 1 : 1,067,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 102,5 x 73 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 102.5 x 73 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

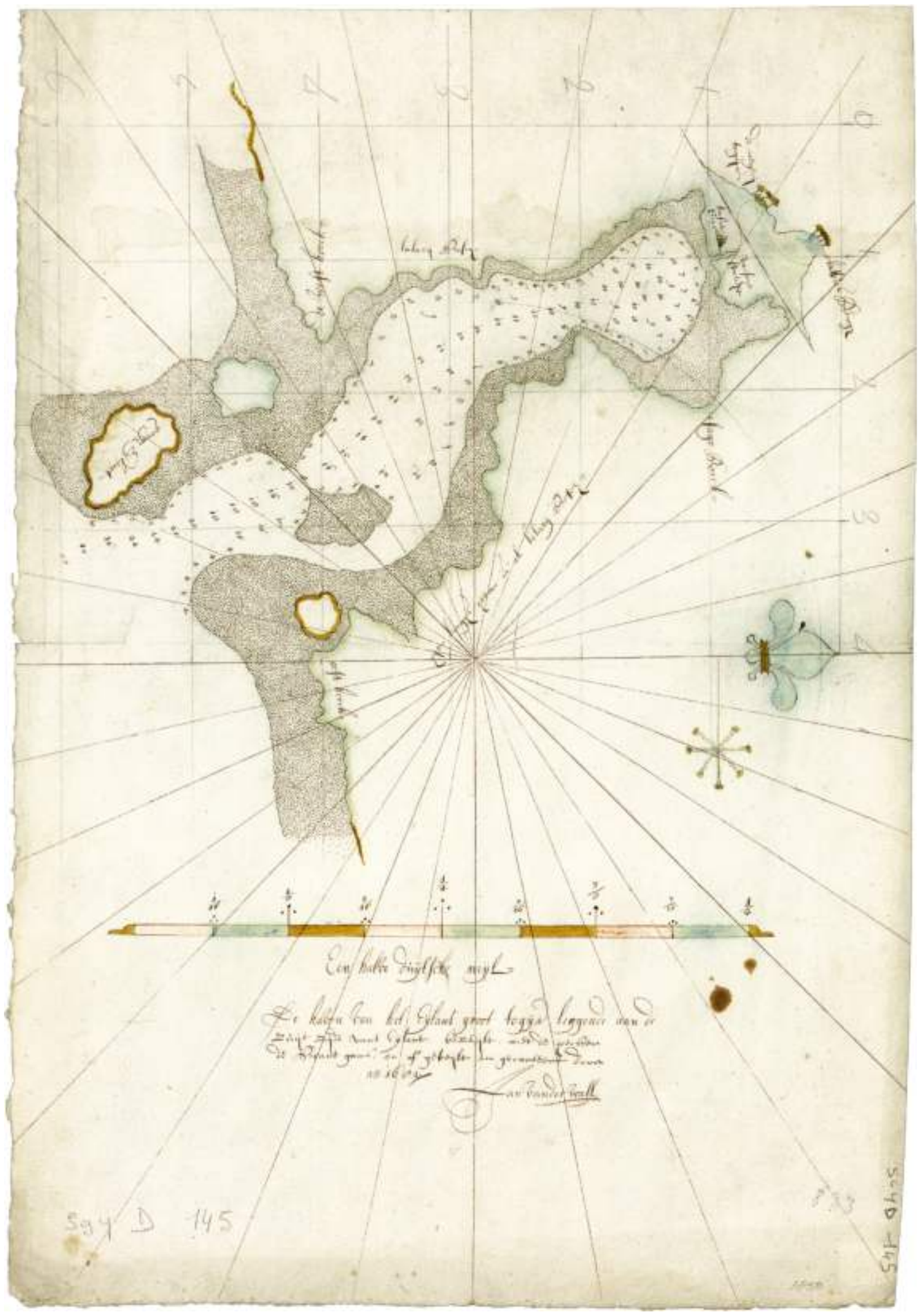
Caartie Van Het Eijnde der Tominise Bogt Opgemaakt door Ordre Van den Agtb Heer gouverneur en Directeur deser moluccos Jacob Christiaan Pielat op den 20ste 7bre 1730 door Dr Matthijs Plazier Caartemaecker
Duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt.
1 2 3 4 5 10 15 20 25 30
Een halve Duijtsche mijl
Sgr D 145

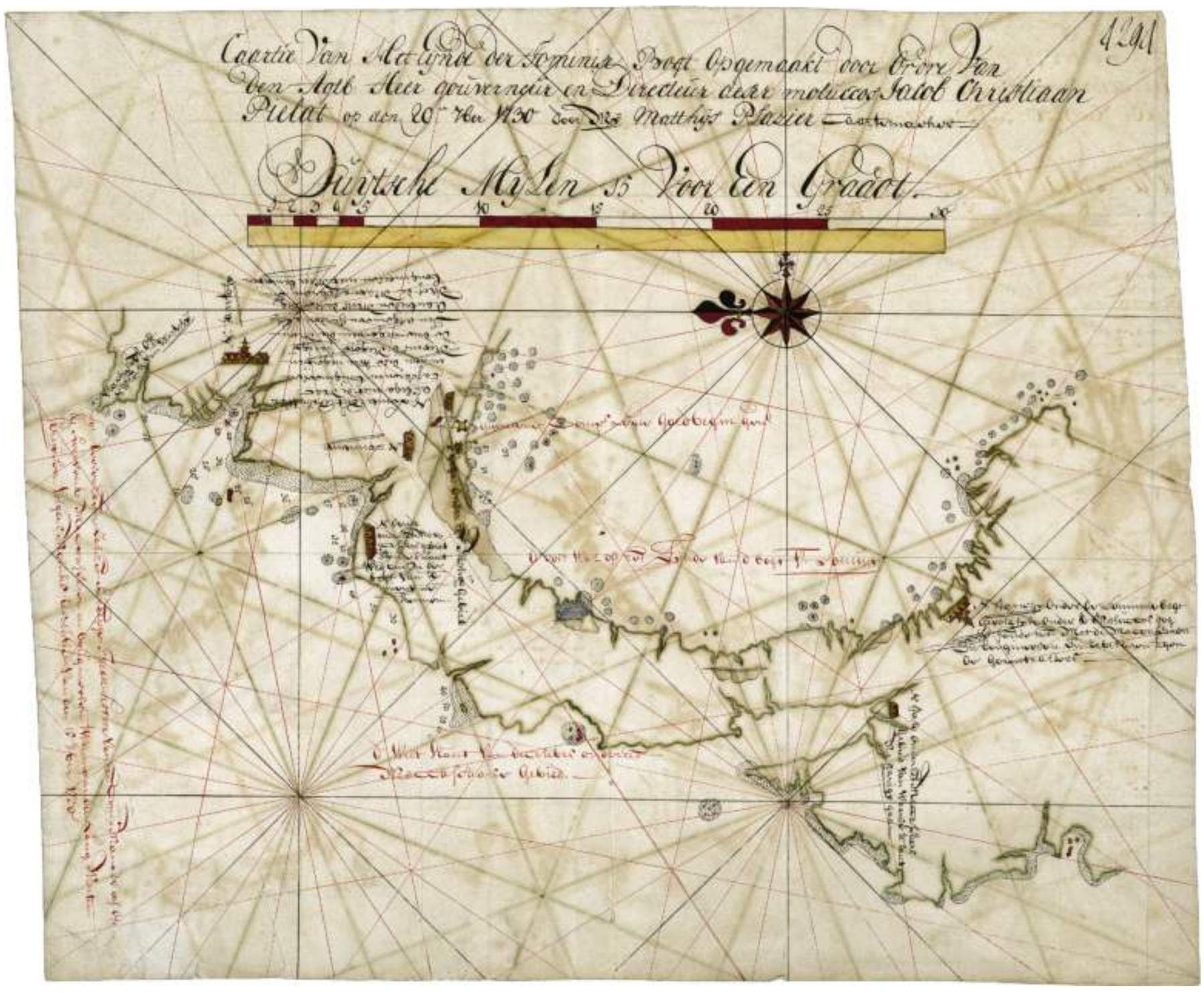
Caartie Van Het Eijnde der Tominise Bogt Opgemaakt door Ordre Van den Agtb Heer gouverneur en Directeur deser moluccos Jacob Christiaan Pielat op den 20ste 7bre 1730 door Dr Matthijs Plazier Caartemaecker
Duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt.
1 2 3 4 5 10 15 20 25 30

Noord-Celebes (Sulawesi Utara). Aangezien Isaak de Graaf in zijn atlas een vrijwel identieke kaart opnam (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-30), moet de hier gereproduceerde originele versie wel vóór ca. 1695 zijn gemaakt. Mogelijk werd deze kaart gemaakt naar aanleiding of ter voorbereiding van de expeditie van Robert Padtbrugge in 1677 naar Gorontalo, Manado en de Sangihe- en Talaud-eilanden, de meest noordoostelijke delen van Celebes. Het doel van de reis was onder meer het sluiten van verdragen met de rijkjes Gorontalo en Limboto. In Menado of Manado, de hoofdplaats in de Minahasa die vanouds onder het sultanaat Ternate viel maar waarop ook Makassar aanspraken maakte, was al sinds 1657 een factorij gevestigd en werd kort nadien het stenen fort Amsterdam gebouwd. In 1678 werden door Padtbrugge nadere contracten gesloten met de hoofden van de Minahasa en overig Noord-Celebes, waarmee toen het gehele noordoostelijke schiereiland onder het gezag van de Compagnie kwam. Zie ter vergelijking ook de grote overzichtskaart uit 1709 op de volgende bladen. De bladen hierna t/m 215 bieden een overzicht van het relatief geringe aantal nog beschikbare Nederlandse manuscriptkaarten uit de compagniestijd van Noord-Celebes en de Sangihe- en Talaud-eilanden.

North Celebes (Sulawesi Utara). Seeing that Isaak de Graaf included an almost identical map in his atlas (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-30), the original version reproduced here must have been made before about 1695. Possibly this chart was made because of or in preparation for Robert Padtbrugge's expedition in 1677 to Gorontalo, Manado and the Sangihe and Talaud Islands, the northernmost parts of Celebes. The goal of his journey, among other things, was to conclude agreements with the small principalities of Gorontalo and Limboto. In Menado or Manado, the main town in the Minahasa which had traditionally come under Ternate but which Macassar was also claiming, a factory had been set up in 1657 and shortly after that the stone Fort Amsterdam was built. In 1678 Padtbrugge concluded further contracts with the heads of the Minahasa and the rest of North Celebes, so that then the whole north-eastern peninsula came under the rule of the Company. For comparison see also the large overview map from 1709 on the following sheets. The sheets up to 215 offer a survey of the relatively small number of available Dutch manuscript maps of North Celebes and the Sangihe and Talaud Islands.

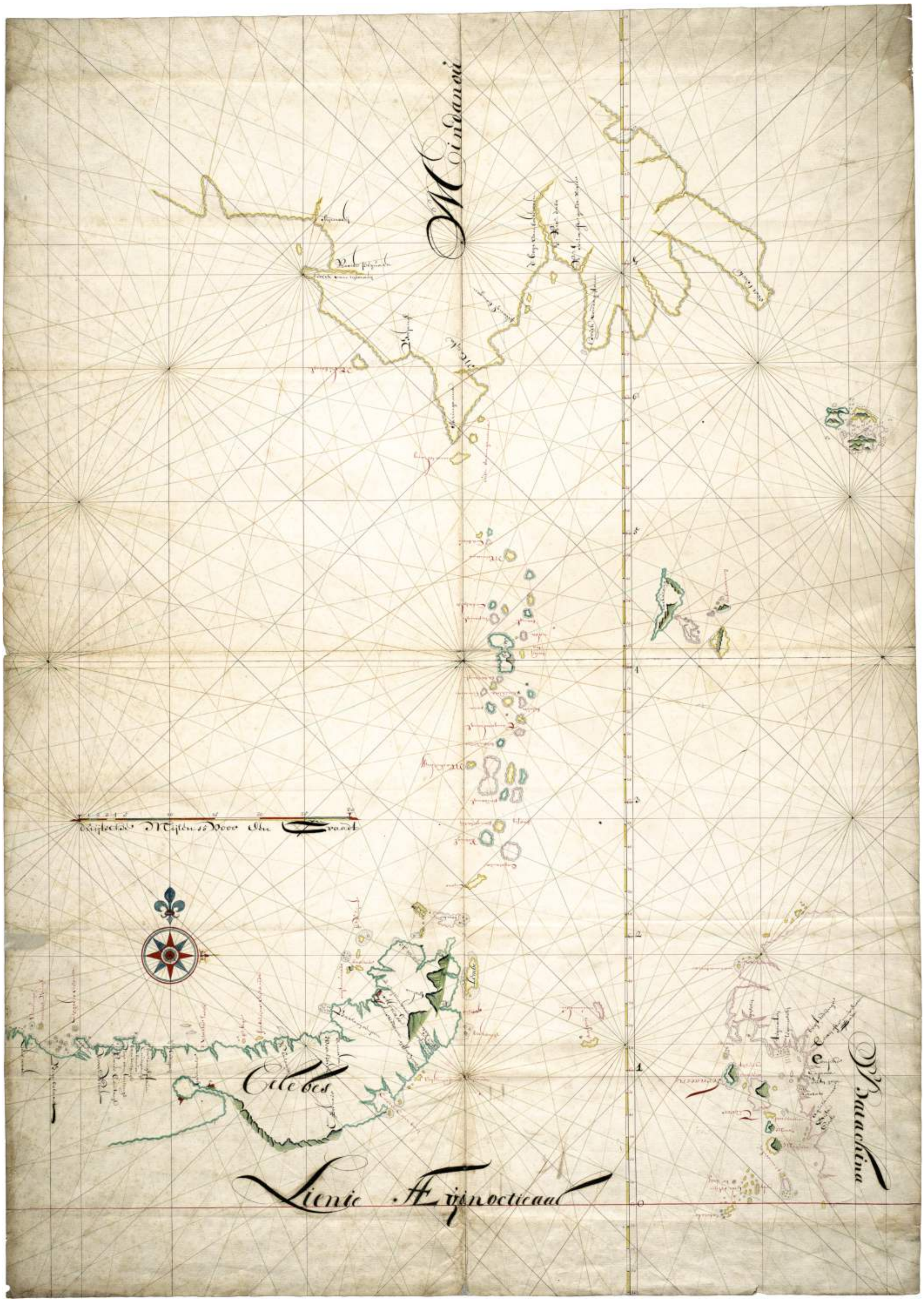
Mindanai
Celebes
Lienie Equinoctiaal
Bataghina

Duitsche Mylen 15 Voor Een Graade
DE NOORT CUST VAN CELEBES
DE BOGT VAN TOMINYE
DE EYLANDE VAN TOGIAN
Equinoctiaal
Mandoya
Xulla Mangoly

Bijschriften: pag. 212 / Captions: p. 212

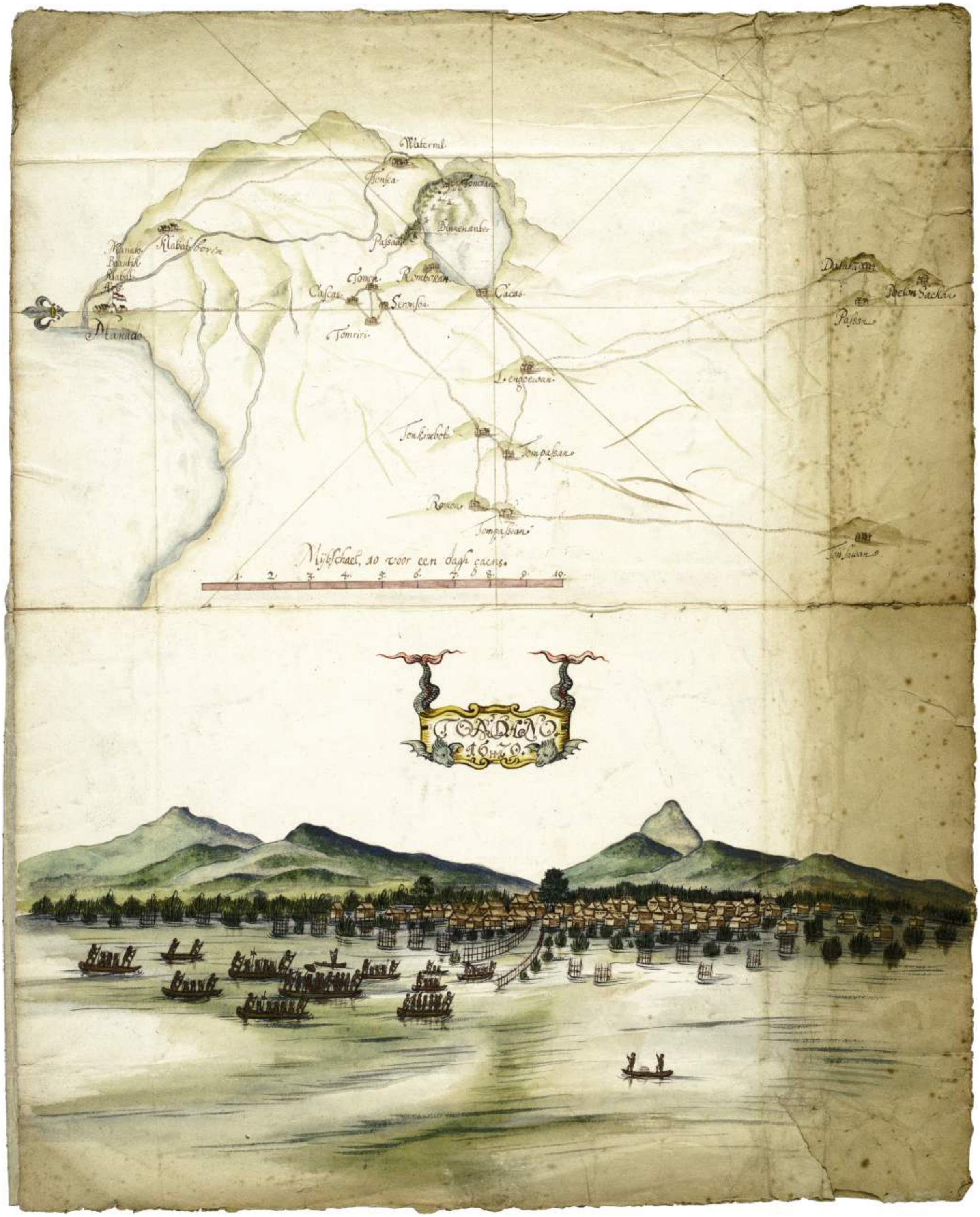

bladen / sheets 210-211:

Bibliothèque nationale de France, GE AA 2035.

Was Getekent / Hendr: van der burgh / kaartemaker, [1705-1709] :
Signed / Hendr: van der Burgh / map-maker, [1705-1709] :

[Kaart van Noord-Celebes en de noordelijke Molukken].

[Chart of North Celebes and the northern Moluccas].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graadt = [ca. 1 : 1.033.600].
Scale-bar of *30 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graadt* = [approximately 1 : 1,033,600].

1 kaart : ms op papier, 118 x 156 cm.
1 map : ms on paper, 118 x 156 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] een aantekening door de maker :
Explanations: [upper right] a note by the maker :

Waarschouwinge. In dese nieuw, met grote moeijten en lange dog exacte navorsinge uijt parthij van tijd tot tijd hier ingewonnen verkens kaertjes, door ordre van den Ed: agtb: heer Pieter Rooselaar, door mij ondergetekende tsamen gebragte Molucxe Zee kaart, zijn alsulcke veranderingen, zoo in de situatie der landen, klippen droogtens, bogten, rivieren ende streckinge wanneer de selve tegens een oude Moluxse zee kaart geconfronteert werdende vande verstandige als hervormt zal aangesien werden, en tegelijk in gedagten nemen, dat het een puure verbasteringh is uijt copieer speld, ofwel andere fauten voortkomende maar dewyl het de Eygentlycke namen zijn, zo als de Eijlanden en plaatsen bij de inwoonders genoemd werden, soo sijnder geen reden van twijffelingen, of men sal de zelve tot een werck kaart houden en gebruijcken.

De Aequinoctiaal off middel-lijn, is in dese 34 Minute noordelijcker gelegd, als in de caarten nu Jongs van Batavia dit aangesonden, waardoor alle landen, en plaatsen op haare regte breete of polus hoogte te leggen kamen, dog wel ten principaale de nieuwe ontdeckte gewesten te weten de Eylanden van Boo, Popo, Waygeeuw, Battanta, Sallawattij ende cust van Nova Guinea, gelyk in een aparte beschrijvinge (getrocken uyt verscheyden Journalen van de daar omher gesworven stuurlieden accuraat werd aangewesen, dog dese verplaatsingh is niet geschiet, als op den toets van waare kenders aan wie oock de correctie onderworpen blijft.

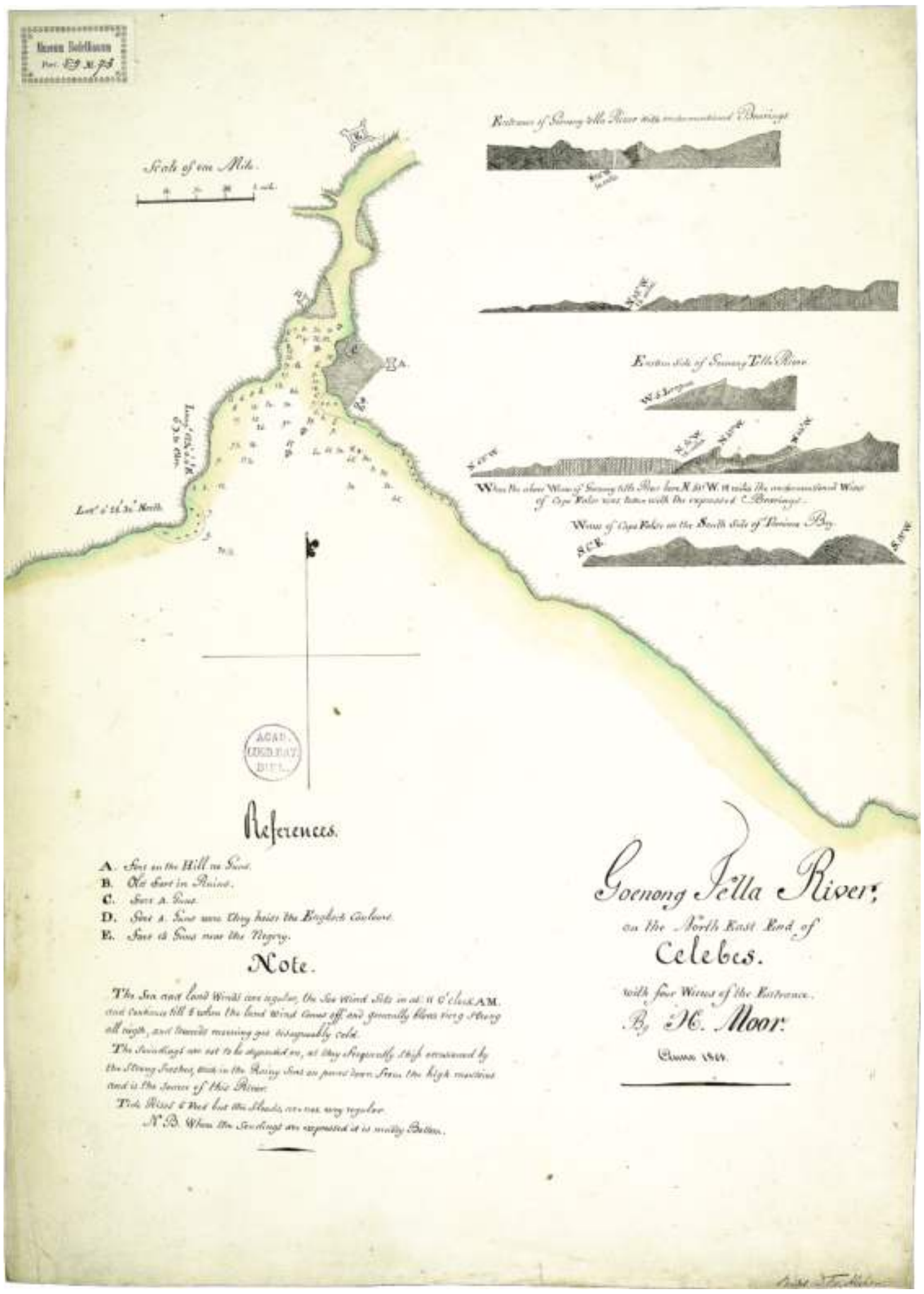
Scale of one Mile.
Eastern Side of Goenong Tella River
References.
A. Fort on the Hill no Guns.
B. Old fort in Ruins.
C. Fort 4. Guns.
D. Fort 4. Guns were They hoist the English Coulours.
E. Fort 14 Guns near the Negerij.
Note.
Goenong Tella River;
on the North East End of
Celebes.
with four Wiews of the Entrance.
By H. Moor.
Anno 1801.

Onderkoopman en secretaris van de Raad van Ternate Hendrick van der Burgh maakte in opdracht van gouverneur Pieter Roselaar deze grote overzichtskaart van Noord-Celebes en de Noord-Molukken op basis van bestaande kaarten en journalen. Mogelijk verwerkte hij ook eigen waarnemingen afkomstig van zijn reis naar Manado in 1709, toen hij als 'volk land en taalcondig' de resident aldaar, Bartram Bichon, diplomatiek diende te ondersteunen bij het sluiten van nieuwe verdragen. Aangezien Roselaar tot 1707 in functie was, voltooide Van der Burgh de kaart mogelijk al eerder. De kaartenmaker waarschuwt gebruikers van de kaart voor de verschillen – speciaal in de naamgeving en de breedteligging – die zij kunnen opmerken in vergelijking met eerdere en naar zijn mening minder betrouwbare kaarten van hetzelfde gebied zoals die uit Batavia werden gezonden. Verder verwijst Van der Burgh naar de nieuwste ontdekkingen in Nieuw-Guinea en de Radja Ampat-eilanden tijdens de expeditie van 1705 (zie de bladen 376-377 e.v.), waarvan de resultaten al in zijn kaart zijn verwerkt.

Junior Merchant and Secretary to the Council of Ternate, Hendrick van der Burgh, made this large general map of North Celebes and the North Moluccas on the orders of Governor Pieter Roselaar, on the basis of existing maps and journals. It is possible that he also included his own observations deriving from his journey to Manado in 1709, when, being 'knowledgeable in peoples, lands, and tongues', he was employed to give diplomatic support to the Resident there, Bartram Bichon, in concluding new treaties. Seeing that Roselaar's term lasted until 1707, it is possible that Van der Burgh completed the map earlier. The map-maker warns users of the differences – especially in naming and in latitude – that they might observe when using earlier, and in his opinion less reliable, maps of the same region such as were sent out from Batavia. Van der Burgh also refers to the latest discoveries in New Guinea and the Raja Ampat Islands during the expedition of 1705 (see sheets 376-377 and following), the results of which he had already included in his map.

blad / sheet 212:

Nationaal Archief, 4.VEL 1305.

H.M., 1679 :

[Kaart van de Minahasa] / Tondano.

[Map of the Minahasa] / Tondano.

Schaalstok: Mijlschael 10 voor een dagh gaens = [ca. 1 : 364.500].
Scale-bar: *Mijlschael 10 voor een dagh gaens* = [approximately 1 : 364,500].

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 52 x 54 cm
1 map + 1 profile : ms on paper, coloured, 52 x 54 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Minahasa. Deze interessante kaart van een deel van de Minahasa, de meest noordoostelijke landregio van Celebes en in de laatkoloniale tijd een der meest Nederlands georiënteerde gewesten in de Archipel, behoorde volgens P.A. Leupe oorspronkelijk bij het dagregister van gouverneur Robert Padtbrugge van Ternate over de jaren 1678-1679. De tekening biedt een zeldzaam aanzicht van het meer van Tondano en het gelijknamige dorp in het binnenland. De initialen van de tekenaar, H.M., staan hoogstwaarschijnlijk voor de sergeant Hendrick Muche.

Minahasa. This interesting map of a part of the Minahasa, the north-easternmost region of Celebes, and in the late colonial period one of the most Dutch-oriented areas in the Archipelago, according to P.A. Leupe originally belonged in the diary of Governor Robert Padtbrugge of Ternate covering the years 1678-1679. The drawing shows a rare view of the lake of Tondano and the village of that name in the interior. The maker's initials, H.M., are thought to refer to Sergeant Hendrick Muche.

blad 213 boven / sheet 213 above:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 006-15-008.

By H. Moor. / Anno 1801 :
Door H. Moor. / Anno 1801 :

Goenong Tella River, / on the North East End of / Celebes. / with four Wiews of the Entrance.

Gorontalo-rivier, / op de Noordoostpunt van Celebes. / met vier Aanzichten van de Monding.

[profielen / profiles]

Entrance of Goenong tella River with ondermentioned Bearings.
Ingang van de Rivier van Gorontalo met ondergenoemde Peilingen.

[niet benoemd / untitled].

Eastern Side of Goenong Tella River.
Oostzijde van de Rivier van Gorontalo.

When the above Wiew of Goenong tella River bore N. 51°. W. 12 miles the undermentioned View / of Cape False was taken with the expressed Bearings.
Het ondervermelde Aanzicht / van Kaap Vals is genomen bij een Peiling van het bovenstaande Aanzicht van de Rivier van Gorontalo van N. 51°. W. op 12 mijl.

View of Cape False on the South Side of Tominee Bay.
Aanzicht van Kaap Vals aan de Zuidzijde van de Golf van Tomini.

Schaalstok van one mile = [ca. 1 : 300.000].
Scale-bar of *one mile* = [approximately 1 : 300,000].

1 kaart + 5 profielen : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 37,5 cm.
1 map + 5 profiles : ms on paper, coloured, 52.5 x 37.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksonder] een legenda bij de letters A t/m E en een beschrijving :
Explanations: [lower left] a key to the letters A to E and a description :

References.
A. Fort on the Hill no Guns.
B. Old fort in Ruins.
C. Fort 4. Guns.
D. Fort 4. Guns were They hoist the English Coulours.
E. Fort 14 Guns near the Negerij.

Note. The Sea and land Winds are regular, the Sea Wind Sets in at 11 O'clock A.M. and continues till 5 when the land wind comes off, and generally blows viery strong all night, and towards morning get disagreeably cold. The soundings are not to be depended on, as they frequently shift occasioned by / the Strong freshes, wich in the Rainy Seas on pours down from the high moutains / and is the source of this River. Tide Rises 5 Feed but the floods, are not very regular. N.B. Where the soundings are expressed it is muddy Bottom.

Gorontalo. Deze zeekaart van de monding van de Gorontalo-rivier en omgeving werd gemaakt door de Engelse luitenant-ter-zee H. Moor, waarschijnlijk aan boord van H.M.S. *Hobart*, en is een voorbeeld van de uitvoerige Britse verkenningen in de Indische Archipel in de jaren na 1795 als voorbereiding op de verovering van de diverse Nederlandse bezittingen en vestigingen in de Oost. In dit geval ging het vermoedelijk om de inleidende verkenningen voor de aanval op Ternate in 1801.

Gorontalo. This chart of the mouth of the Gorontalo River and surroundings was made by the English Naval Lieutenant H. Moor, probably on board H.M.S. *Hobart*, and is an example of the detailed British explorations in the Malay Archipelago in the years after 1795, in preparation for capturing the various Dutch possessions and settlements in the East. In this case it presumably concerned introductory observations for the attack on Ternate in 1801.

Bijschriften: pag. 214 / Captions: p. 214

blad 213 onder / sheet 213 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 469.

[Anoniem, ca. 1700] :
[Anonymous, c. 1700] :

[Kaart van de Talaud-eilanden].

[Chart of the Talaud Islands].

Schaalstok van 4 Duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [ca. 1 : 170.000].
Scale-bar of *4 Duijtsche Mijlen 15 Voor Een Graadt* = [approximately 1 : 170,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 51,5 x 73,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 51.5 x 73.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

blad 214 linksboven / sheet 214 upper left:

Nationaal Archief, 1.04.02 1337 fol. 271r.

[Anoniem, 1677] :
[Anonymous, 1677] :

Vertooningh van Chiauw.

View of Siaoe.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 19,5 x 28 / 31,5 x 28 cm
Pen and brush drawing on paper, coloured, 19.5 x 28 / 31.5 x 28 cm.

Verklaringen: [midden boven] een legenda bij de letters A t/m I :
Explanations: [above centre] a key to the letters A to I :

A. Het Fortres der Spangiaerdts van haer afgebrant.
B. Dorp daer nu onser Fortres beij leijdt.
C. 2 Koonings dorpen.
D. Dorp met de kerck, door de Spangiaden afgebrant.
E. Versterckinge der Chiauwers, daer Sij uijt geslagen.
F. Brandende berg.
G. Soet Revierken.
H. Het fluijtschip de vliegende Haen ten ancker.
I. Om deese hoeck lacg de Koning met sijn chaloepen en vordere macht.

Siaoe (Siau). Gouverneur van de Molukken Robert Padtbrugge leidde in 1677 een expeditie naar Noord-Celebes en de Sangihe- en Talaud-eilanden, waarbij onder meer de eilanden Siaoe ('Chiauw', voorheen Spaans) en 'Tarrona' (Tahoena of Sangihe, zie de volgende tekeningen) met enig machtsvertoon onder gezag van de Compagnie werden gebracht. De tekeningen zijn afkomstig uit de naar de Republiek verzonden rapportage over Padtbrugges eerste tocht.

Siau (Siaoe). In 1677 the Governor of the Moluccas Robert Padtbrugge led an expedition to North Celebes and the Sangihe and Talaud Islands, during which with some show of force the islands of Siau (*Chiauw*, formerly Spanish) and *Tarrona* (Tahuna or Sangihe, see the following drawings) were brought under the control of the Company. The drawings originate from the report of Padtbrugge's first journey to the Company board in the Republic.

blad 214 rechtsonder / sheet 214 lower right:

Nationaal Archief, 1.04.02 1337 fol. 488v.

[Anoniem, 1677] :
[Anonymous, 1677] :

Vertooning van Tarrona.

View of Tahoena / Sangihe.

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 12,5 x 20,5 / 31,5 x 20,5 cm
Pen and brush drawing on paper, coloured, 12.5 x 20.5 / 31.5 x 20.5 cm.

Verklaringen: [midden onder] een legenda bij de letters A t/m F :
Explanations: [below centre] a key to the letters A to F :

A. Het koonings paleijs.
B. De kerck.
C. Het dorp daer de kooning woont.
D. Eenige huijsen im leeg.
E. Een oudt steene paggertje dat de baij commandeert.
F. De chaloep de Eendracht daer de Heer Gouverneur op was, ten ancker.

blad 215 boven / sheet 215 above:

Nationaal Archief, 1.04.02 1336 tussen/between fols. 174-175.

[Anoniem, 1680] :
[Anonymous, 1680] :

[Gezicht op Sawang en Matane].

[View of Sawang and Matane].

Tekening met pen en penseel op papier, gekleurd, 35,5 x 44 cm.
Pen and brush drawing on paper, coloured, 35.5 x 44 cm.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m B:
Explanations: [upper right] a key to the letters A to B:

A. Sabans vluchtbergh. SSO. en SOtS.
B. Vluchtbergh van Matana. StW.

Het rapport van Padtbrugges tweede inspectiereis vermeldt dat men voor anker ging tussen 'Saban' (Sawang, aan de noordkust van Sangihe) en Matane en van daaruit 'beijde zoo Sabansche als Mataansche vlugtbergen zich open ende ten vollen verthoonden, lieten de selve alhier soodanig schetsen, als in prindt verthoondt werdt'.

The report of Padtbrugge's second tour of inspection mentions that the expedition anchored between *Saban* (Sawang, on the north coast of Sangihe) and Matane, and from there 'both the Saban and Matan mountains of refuge showed themselves openly and fully, and they let themselves be sketched here in such a way as is shown in the picture'.

blad 214 linksonder / sheet 214 lower left:

Nationaal Archief, 1.04.02 1336 tussen/between fols. 306-307.

[Crijn Hendricxz de Ratte, 1680] :

[De Bhaij van Taroena].

[Tahoena / Sangihe Bay].

Schaalstok van 1 [Duitse mijl] = [ca. 1 : 28.400].
Scale-bar of *1* [*Duitse mijl*] = [approximately 1 : 28,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 35,5 x 44 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 35.5 x 44 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Tahoena/Sangihe. Tijdens Padtbrugges tweede inspectietocht door de Molukken in 1680 werd door schipper Crijn Hendricxz de Ratte de 'Bhaij van Taroena off Materate' nauwkeurig 'gediept ende gepeijlt' en vervolgens in kaart gebracht. Het resultaat was toegevoegd aan het rapport van de reis, waaruit ook de twee volgende afbeeldingen afkomstig zijn. De Ratte (elders ook Quirijn en De Rande of Du Rande genoemd) was een oude rot in het vak. In 1642-1643 nam hij als jong onderstuurman op de *Heemskerck* deel aan de eerste tocht van Abel Jansz Tasman naar het Zuidland. Tijdens Tasmans tweede reis in 1644 was hij eerst stuurman op de *Limmen*, daarna opperstuurman op de *Zeemeeuw*; tevens had hij toen zitting in de Brede Raad of scheepsraad. De Ratte hield ook een journaal bij van deze tweede reis, maar daarvan is alleen de omslag teruggevonden (blad 386 e.v.).

Tahuna/Sangihe. During Padtbrugge's second tour of inspection in the Moluccas in 1680, Skipper Crijn Hendricxz de Ratte accurately 'plumbed and sounded' the *Bhaij van Taroena off Materate* (Bay of Taruna or Materate) and subsequently included the results in this chart appended to the Governor's report, from which the two following depictions also come. De Ratte (elsewhere also called Quirijn en De Rande or Du Rande) was an old salt in the business. In 1642-1643 he joined in Abel Jansz Tasman's first voyage to the South Land as a young Second Mate on the *Heemskerck*. During Tasman's second voyage in 1644 he was first appointed in the same rank on the *Limmen*, and after that First Mate on the *Zeemeeuw*; at the same time he then had a seat on the Broad Council or council of naval officers. De Ratte also kept a journal of this second voyage, but of this only the cover has been found (sheet 386 and following).

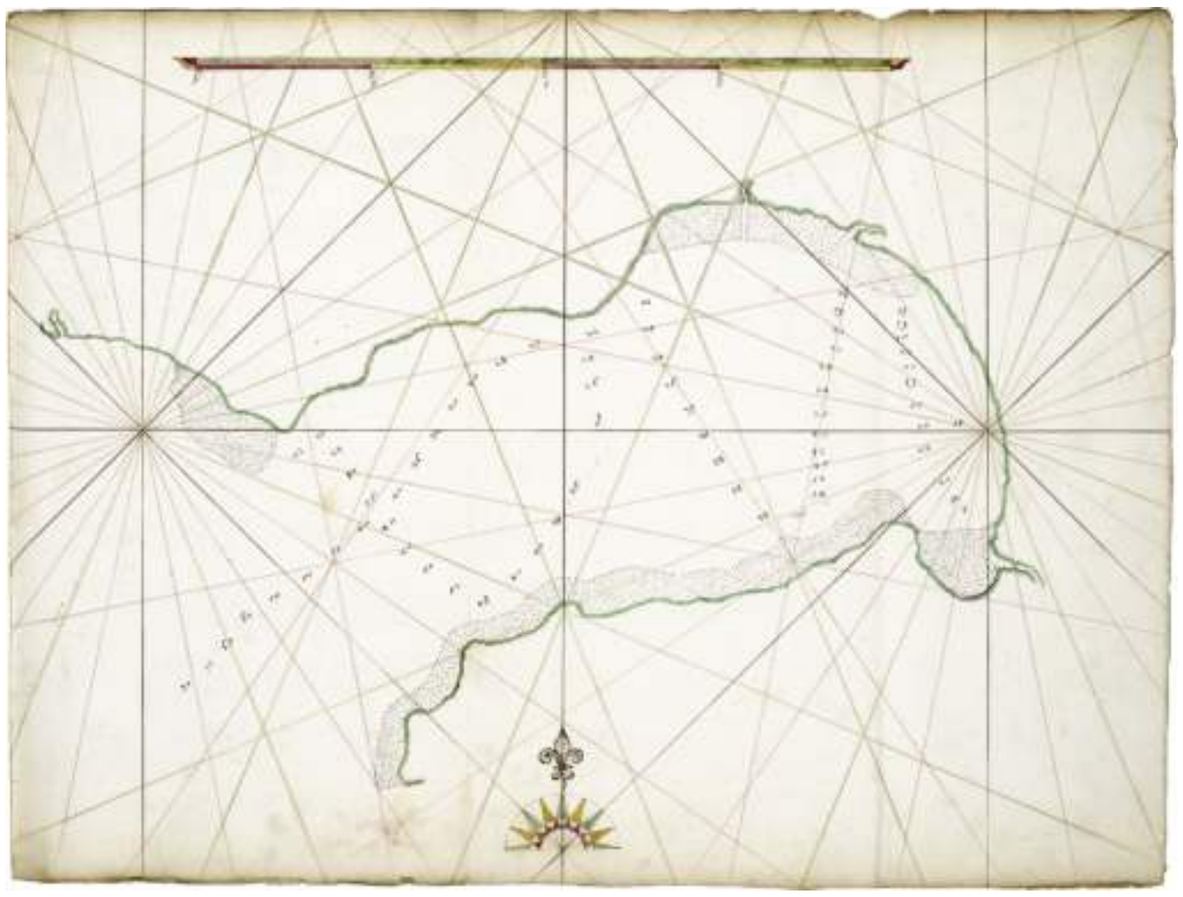

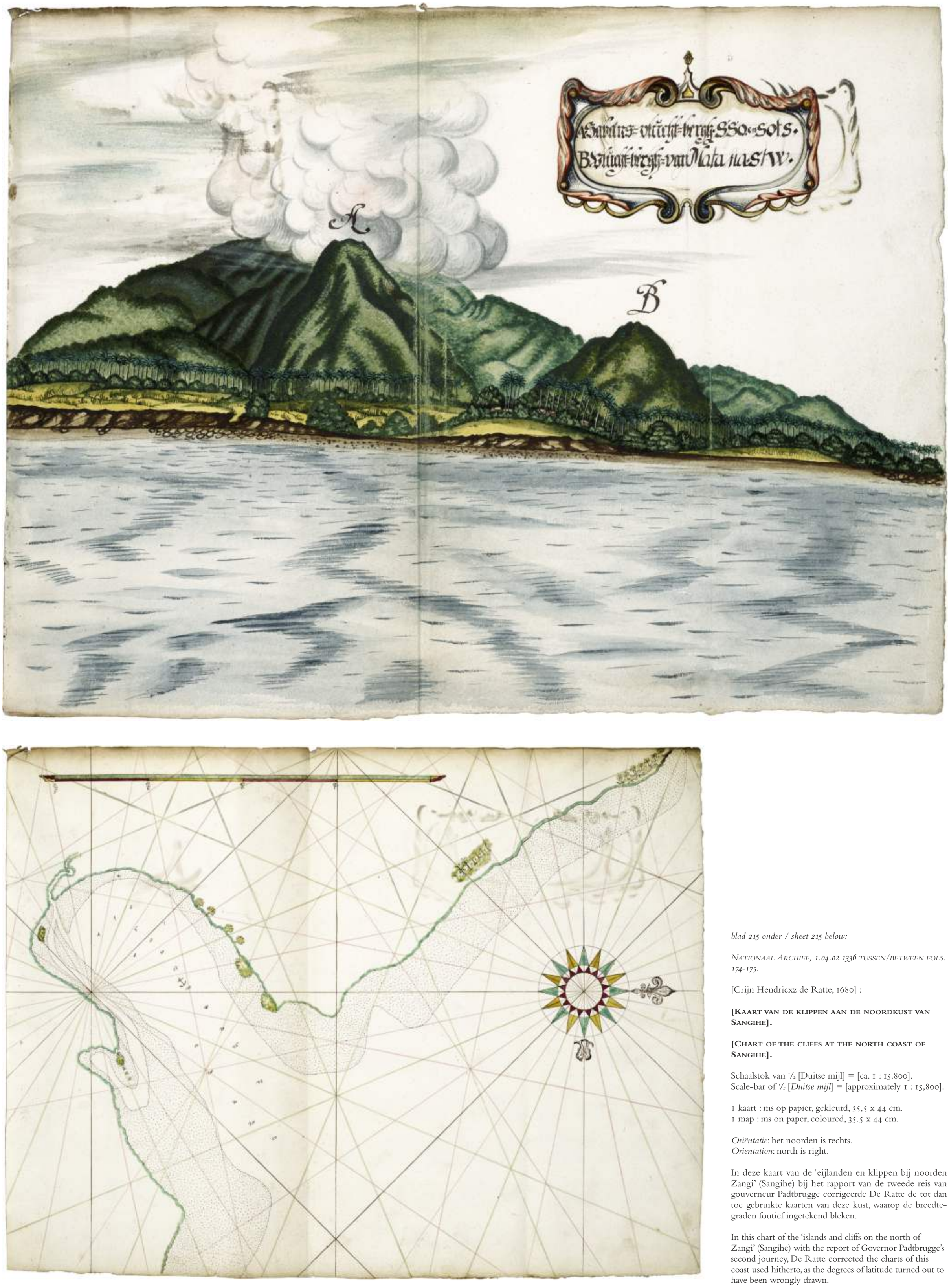

blad 215 onder / sheet 215 below:

Nationaal Archief, 1.04.02 1336 tussen/between fols. 174-175.

[Crijn Hendricxz de Ratte, 1680] :

[Kaart van de klippen aan de noordkust van Sangihe].

[Chart of the cliffs at the north coast of Sangihe].

Schaalstok van ½ [Duitse mijl] = [ca. 1 : 15.800].
Scale-bar of ½ [*Duitse mijl*] = [approximately 1 : 15,800].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 35,5 x 44 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 35.5 x 44 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

In deze kaart van de 'eijlanden en klippen bij noorden Zangi' (Sangihe) bij het rapport van de tweede reis van gouverneur Padtbrugge corrigeerde De Ratte de tot dan toe gebruikte kaarten van deze kust, waarop de breedtegraden foutief ingetekend bleken.

In this chart of the 'islands and cliffs on the north of Zangi' (Sangihe) with the report of Governor Padtbrugge's second journey, De Ratte corrected the charts of this coast used hitherto, as the degrees of latitude turned out to have been wrongly drawn.